

Cyberislam

Muslimernas plats i rummet

Författare: Magnus Helsing
Handledare: Martin Åberg

Examensarbete i Kulturvetenskap, fördjupningsnivå 1

10 p Uppsats

Institutionen för Omvårdnad, hälsa och kultur

Höstterminen 2004

Innehållsförteckning	2
Inledning	3
Ämnesval.....	3
Syfte och problemformulering.....	3
Teoretiska utgångspunkter och begrepp.....	4
- Tidigare forskning inom området ”muslimernas plats i rummet”.....	7
Material och metod.....	7
- Källkritik.....	10
- Avgränsningar.....	11
Guds vrede på nätet	12
Kort bakgrund till islam.....	12
För vem är muslimernas sajter gjorda.....	13
Bildanalys.....	16
Islams tekniska hjälpmedel.....	19
Blå-gul islam.....	20
Gettofiering av förorten.....	21
Demokrati – samhällsdeltagande.....	22
Konvertit, att förklara sig åt två håll.....	25
Medias bild av islam och dess utövare.....	26
Muslimernas plats i rummet.....	27
Murens fall, någon annan är annorlunda.....	30
Generalernas Turkiet, muren mot islam.....	31
Slutdiskussion	31
Källor och litteraturförteckning	33

Inledning

Ämnesval

Med denna uppsats vill jag belysa hur stor del av det offentliga rummet som muslimer kan ta sig i Sverige. Med utgångspunkt i postkolonial teoribildning kommer jag att föra ett resonemang om hur bilden av *de andra* är laddade med annorlundahet. Även begrepp som etnicitet och mångkulturalism kommer att användas och förklaras inom uppsatsens avgränsningar.

Det var först med flyktinginvandringen i slutskedet av andra världskriget som det svenska samhället kom i kontakt med islam. Men man kan tveklöst säga att i vårt samhälle har muslimerna inte varit speciellt synliga, det är först det senaste decenniet som vi på allvar har noterat en närvaro av islam även fast den första muslimska församlingen i Sverige bildades 1949 (Svanberg & Westerlund 1999). Arbetskraftinvandringen på 1960- och 1970-talet gjorde att en betydande andel muslimer kom till Sverige från länder som Jugoslavien och Turkiet för att arbeta i våra industrier. Även från nordafrikanska länder som Tunisien och Marocko anlände muslimer för att delta i byggandet av välfärdens Sverige. I takt med att Sverige tog emot fler muslimer så började det också att uppstå en mängd muslimska församlingar och kulturföreningar, de första kom naturligt att starta i Stockholmsområdet som vid den här tiden hyste många av Sveriges muslimer. Dessa muslimer var naturligtvis inte en enhetlig grupp, de representerade också den mångfald som skapats av islams många inriktningar. Under 1990-talets första hälft anlände många muslimska flyktingar från de krig som fördes på Balkan efter forna Jugoslaviens sönderfall. Etnisk rensning blev ett ord som svensken blev bekant med via media. Det var ofta muslimer från olika områden på Balkan som blev föremål för etnisk rensning, d.v.s. de tvingades att fly från de områden där de bott och verkat i århundraden om de ville behålla livet. Det mångkulturella samhället var inget som Balkans bödlar och makthavare eftersträvade, därav begreppet etnisk rensning.

Syfte och problemformulering

Begreppsbyggnaden ”det offentliga rummet” kan givetvis definieras på ganska många olika sätt, bl.a. beroende på hur vi relaterar det till framväxten av nya tekniker för kommunikation och opinionsbildning i det postmoderna samhället. I det avseendet spelar under alla omständigheter internet en viktig roll. Syftet med uppsatsen är m.a.o. att se på vilket sätt internetanvändande muslimer kommunicerar och vilken bild de förmedlar till omgivningen. Dessutom syftar uppsatsen till att belysa den bild av muslimer som massmedia distribuerar. Viktigt är då att komma ihåg hur debatten om islam och muslimernas roll i samhället förs i media, närmare bestämt finns det tre föreställningar som ständigt upprepar sig när dialogen om islam förs upp på agendan. Den första föreställningen utgår från att religiös tillhörighet är determinerande, d.v.s. den avgör hur individen kommer att handla. Den andra föreställningen är att religionen och dess traditioner är konstanter, de förändras inte och är igenkännbara genom all tid. Den tredje och sista föreställningen är att troende individer följer vad religionens ledare säger, och därför kan man betrakta det som religiösa ledare säger som representativt för samtliga utövare av religionen. Så är det givetvis inte, dessa föreställningar är konstruktioner som måste åtgärdas med kunskap om religionen (Hjärpe 2003).

En av frågorna som jag har ställt mig är därför hur muslimerna framställs idag, av sig själva och av media. Vad är det som gör att islam ofta uppfattas som en traditionsbunden religion, med en till religionen sammanflätad lagstiftning som hör hemma i medeltiden och inte är föränderlig? Hur har vi lyckats skapa en muslimsk stereotyp som ofta uppfattas som farlig och förtryckande? Ofta har det skett via medias bevakning av sjaldebatten, hedersrelaterade mord, kvinnoförtryck, kvinnlig könsstympning samt terrorism och dödande i islams namn. Är det en verklig bild media presenterar av islam och dess utövare? Jag har via två diskussionsforum för muslimer på internet ställt frågor till människor som är födda som muslimer samt till konvertiter för att få en bild av hur de ser på det utrymme de kan ta sig i samhället. Dessutom har jag varit intresserad av deras syn på hur muslimer framställs i media. Medias roll i skapandet av stereotyper ska inte undervärderas. Om media konsekvent hävdar hur farlig muslimen och dennes religion är, så föds det fram en stereotyp som för den okunnige är lättillgänglig och passar bra in som förklaringsmodell till vad som sker i islams namn.

Under uppsatsens framväxt har jag även ställt mig frågan om det fanns en blå-gul islam. Jag vände på frågan och tänkte: varför skulle det *inte* finnas en blå-gul islam? Religionen förändras konstant, dess normsystem är precis som samhällets normsystem flytande företeelser som befinner sig i någorlunda konstant förändringsfas. Att det finns en blå-gul islam som interagerar med det svenska samhället och normsystemet är självklart. Varför skulle det inte finnas det? Den muslimska indiska kvinnan som arbetar på risfältet tillsammans med sina hinduiska systrar har sin version av islam som passar de förhållanden som råder i hennes samhälle. Så är det också i Sverige. I media skapas ofta bilden av islam som en aggressiv religion med expansionsambition, en religion som saknar acceptans för andra religioner. Det stämmer dock inte. Jag vill påminna vad som står i *Koranen*, den etthundranionde suran, sjätte versen "I haven eder religion, och jag har min" (*Koranen*, översättning av Zetterstéen, 1917 s 483).

Teoretiska utgångspunkter och begrepp

Jag kommer som sagt att utgå från vissa fragment av postkolonial teoribildning i denna uppsats. Jag vill poängtera att detta är inte är ett samlat fält som till sina ramar är enhetligt. Men man kan säga att utifrån denna teoribildning så gav begreppet kolonialism även kulturell identitet. Men denna teoribildning tarvar också ett västerländskt synsätt på historia och andra kulturer. Kort beskrivet behövdes västerlandet för att förstå *de andra*. Edward Said, kristen palestinier som undervisar i modern engelskspråkig litteratur vid Columbia University i USA, tar i sin bok *Orientalism* (1993) upp hur man i Europa betraktade *de andra* där diskursen om Orienten anger vad som är möjligt att skriva och säga om Orienten. Grundläggande i Suids resonemang är konstruktionen att Västerlandet är en överlägsen civilisation och Orienten primitivt och underutvecklat. Jag kommer att gå in mer i resonemanget om *de andra* i uppsatsens materialanalys.

Förutom begreppet *de andra* finns det ytterligare ordval och begrepp som är nödvändiga för att till fullo tillgodogöra sig uppsatsen och det är begreppen etnicitet samt mångkulturalism. Etnicitet, till att börja med, är en kulturell föreställning som koncentrerar sig på begrepp som delade normer, värderingar, tro, kulturella symboler och hur dessa tillämpas. Skapandet av begreppet "etnisk grupp" bygger på delade kulturella uttryck som har utvecklats under ett speciellt historiskt, socialt och politiskt sammanhang. I boken *Cultural Studies, Theory and practice* (2003) tar Chris Barker, professor i kulturvetenskap vid universitetet i Wollongong Australien, upp hur dessa ramverk av delade kulturella uttryck skapas och nedärvs. Enligt Barker

uppmuntrar detta till en känsla av tillhörighet baserad på ett, åtminstone delvis, gemensamt nedärvt system av myter och berättelser. Etnicitet skapas av de sätt som vi talar om gruppidentitet och identitet med de tecken och symboler som utgör och bildar etnicitet (Barker 2003 s 250).

Ett problem med begreppet *etnicitet* är att det är till samma grad konstruerat som begreppen kön/genus, d.v.s. en identifikation som betecknar vilka som hör till men också *vilka som inte hör till*. Om man då tittar på begrepp som nation och etnicitet så grundar sig dessa på en föreställd gemenskap. Nationalism är således beroende av att individen identifierar sig i en föreställd gemenskap där gruppen ska försvara landet, respektera landet samt att flaggan och nationalsången blir viktiga symboler för etnicitet och gemenskap. En etnisk grupp blir således en underavdelning till nationen. Begreppet etnicitet bär på en kolonial historia som grundar sig på subjekt – objekt position där frågan i grunden är vilka som *egentligen* tillhör befolkningen och nationen. Etnicitet blir således ett verktyg för att skilja ut *de andra*, och samtidigt som man skiljer ut dem som så laddar vi begreppet *de andra* med en stor portion annorlundahet. De är annorlunda till sin natur, bildningsnivå, religion, utseende, renlighet, friskhet/sjuklighet och så vidare i en lång rad termer som är beskrivande för det annorlunda.

Kategoriseringar av etnicitet kan ligga till grund för rasism men bör inte enbart ses som någonting negativt utan också som någonting ”nödvändigt”. Socialantropologen Thomas Hylland Eriksen hävdar i boken *Etnicitet och nationalism* (1998 s 34 ff) att kategoriseringar och till viss del även stereotyper kan hjälpa individen att skapa ordning i en komplicerad värld men också att definiera den egna gruppens gränser, det vill säga fungera exkluderande. Ibland konstrueras stereotyper för att rättfärdiga privilegier och en ojämlig tillgång till samhälliga resurser, men de kan också riktas mot ”makteliten” som en del i kampen för rättvisa. Med andra ord kan förtryckta minoriteter utgå från majoritetens kategoriseringar som sedan dekonstrueras och användas för att frigöra sig som individ och grupp.

Ett problem som uppstår vid begrepp som etnicitet är den etniska gruppens gränsdragningar, och om gränsdragningarna är relevanta för forskningen. Utöver det kan begreppet etnicitet onekligen problematiseras. I Sverigedemokraternas principprogram finns en skrivning om att en svensk är ”den som själv uppfattas sig som svensk, och av andra svenskar uppfattas som svensk” (Internet 1). Hur ska detta manifest tolkas? Kan man vara svensk och ha mörk hudfärg? Kan man vara svensk och bära slöja? Kan man vara svensk och muslim? Även om Sverigedemokraterna inte uttalat talar i termer av biologisk rasism finns det uttalanden av Sverigedemokraterna som tyder på att man inte uppfattas som svensk, och därmed inte ska bo i Sverige, om man t.ex. är svart. Vidare skriver Sverigedemokraterna: ”Vi avvisar försöken att anpassa människan efter storslagna utopier. Istället menar vi att politiken bör utformas utifrån hur människan är i verkligheten” (Ibid). Jag tror det är farligt att kategorisera människor efter någon slags verklighet. Vad är verklighet, och hur ser avgränsningarna ut för detta begrepp? Jag har tagit hjälp av boken *Rasism. En historisk översikt* (2003) författad av George M Fredrikson, professor i historia vid Stanforduniversitetet i USA, för att problematisera begrepp som etnicitet och rasism. Begreppet etnicitet kan vara grunden till rasism, då termen anger någonting som är avskilt och till vissa delar annorlunda. Jag undrar hur relevant begreppet etnicitet är för forskning. Om man ser en etnisk grupp som någonting där begrepp som delade normer, värderingar, tro, kulturella symboler och hur dessa tillämpas så kanske vi får fundera om nationsgräns, eller tydligt avgränsade geografiska områden, verkligen utgör en gräns för etniska grupper. Begreppet muslim går över nationsgräns och grupper.

Istället för använda begreppet etnicitet och hävda att vi i våra samhällen har delade normer, värderingar, tro och kulturella symboler så kanske vi ska betona att vi har mångkulturalism. Socialfilosofen Charles Taylor tar i sin bok *Det mångkulturella samhället och erkännandets politik* (1994) upp vad som är ett grundläggande mångkulturellt krav, d.v.s. erkännandet av olika kulturers lika värde. Men vad innebär det att respektera människor som jämlikar mer än att bevilja var och en av oss samma rättigheter som alla andra medborgare? En rimlig reaktion på frågor om hur man ska erkänna de särskilda kulturella identiteterna hos medlemmar av ett pluralistiskt samhälle är att hävda, att själva målet att representera eller respektera skillnader i de offentliga institutionerna är felaktiga.

Jag kan se ett scenario, där liberala tankemönster som ger den enskilde individen stor frihet, ger ett visst stöd åt denna reaktion. Med det menar jag att vår brist på identifikation med institutioner som tjäna offentliga syften, de offentliga institutionernas opersonlighet, är det pris som medborgarna ska vara villiga att betala för att leva i ett samhälle som behandlar oss alla jämlikar oberoende av våra särskilda etniska, religiösa eller sexuella identiteter. Det är neutraliteten hos den offentliga sfären som omfattar inte bara regeringsorgan utan också institutioner, som skyddar vår frihet och jämlikhet som medborgare. Man kan säga att enligt denna uppfattning åsyftar vår frihet och jämlikhet som medborgare enbart våra gemensamma egenskaper. Därutöver finns det andra allmänna behov som vi delar oberoende av ras, religion etnicitet eller kön, därför menar Taylor att de offentliga institutionerna inte behöver eftersträva ett erkännande av särskilda kulturella identiteter när de behandlar oss som fria och jämlika medborgare (Taylor 1994).

Utgångspunkter i Taylors teori är att människor kan skiljas ut och bestämmas. En uppenbar risk med detta är att synsättet kan understödja den separata utvecklingens politik, som leder till att vi börjar diskutera i termer som ”värna om kulturer”, vilket kan leda fram till en politik som låter kulturer blomstra sina egna trädgårdar. Ytterligare risker med detta synsätt är att grupper kan ses som homogena, samt att människor i likartade underordnade situationer kan börja vakta sina intressen. För att belysa vad som händer i globaliseringens tecken har jag använt mig av Stefan Jonssons, kritiker och redaktör på Dagens Nyheter, bok *Världens centrum: En essä om globalisering* (2001). För att illustrera och förklara vad som ingår i ett begrepp som socialt kapital har jag använt mig av boken *Den ensamme bowlaren. Den amerikanske medborgarandans upplösning och förnyelse* (2001). Den är författad av Robert D. Putnam, professor vid Harvard USA. Putnam illustrerar hur sammanbindande socialt kapital bildar bas för ömsesidighet, tillit och även mobiliserar solidaritet. I den del av uppsatsen som handlar om vilken världsordning vi har fått efter järnridåns fall har jag använt mig av *Out of control: global turmoil on the eve of the twenty-first century* (1993). Boken är författad av Zbigniew Brzezinski, tidigare nationell säkerhetsrådgivare åt president Carter på 1970-talet, och han menar att världen efter kalla kriget och järnridåns fall är en värld bortom kontroll.

När jag närmade mig bilder och symboler som jag såg på hemsidor använde jag av ett par böcker som gav värdefull information om hur bildanalys genomförs på ett systematiskt och vetenskapligt förhållningssätt. Den första boken *Downcast Eyes, The denigration of vision in twentieth-century french thought* (1993) är författad av Martin Jay, professor i historia vid Berkeley USA. Jay betonar vikten av att se utanför bildens ramar och oupphörligen ställa fler frågor till bilden. Dessutom gav boken *Bildanalys* (1999) sammanställd av Cornell, et al, värdefull inblick hur man med hermeneutiskt synsätt tolkar och förstår bilder och symboler.

Dessutom har jag tagit hjälp av de artiklar som Göteborgs Posten samt Aftonbladet, i det senare fallet även internetbilagan, publicerat som handlar om muslimer. Artiklarna som jag har tagit med är sådana som det har refererats till på diskussionsforumen på internet. Utmärkande för artiklarna är att muslimer framställs som annorlunda, farliga eller ute efter att söndra Europa. De flesta artiklar man ser som berör muslimer eller muslimer som vill in i Europa behandlar deras kulturella annorlundahet, det visar bl.a. Aftonbladet med artikeln *Ett muslimskt spöke för EU* (Aftonbladet 17/12 2004 s 16). Artikeln berör Turkiets önskan om förhandling om framtida medlemskap i EU, och reportern beskriver att Turkiet kommer att få förhandla, dock i snigelfart.

- ***Tidigare forskning inom området ”muslimernas plats i rummet”***

Göran Larsson, filosofie doktor i religionsvetenskap, tar i boken *Virtuell religion* (2002) upp de nya kommunikationsmetoder som erbjuds via internet. Dessutom tar han upp det faktum att många utan tillgång till datorer och internet exkluderas från denna typ av kommunikation. Vidare understryker Larson att det uppstår religiösa konflikter på nätet, där internet används till att sprida propaganda och nidsbilder av motståndarsidan. Jag vill påpeka att spridandet av nidsbilder sker dock inte enbart i islams namn. I de avsnitt i uppsatsen som behandlar islam och bakgrunden till religionen har jag använt böcker författade av Jan Hjärpe, professor i islamologi vid Lunds universitet. Dessa böcker är *Politisk islam* (1983) samt *Tusen och en natt & den elfte september* (2003). Den sistnämnda boken tar bland annat upp hur media laddar muslimer med annorlundahet och vilka, enligt Hjärpe, galna föreställningar om muslimer som förs fram i debatten om islam i Sverige och västvärlden. Leif Larsson, islamolog och filosofie doktor i religionshistoria, belyser i boken *Muslim i Sverige* (1999) hur islam har ett inflytande i Sverige, både politiskt, religiöst och socialt. Ingvar Svanberg och David Westerlund illustrerar i *Blågul islam? Muslimer i Sverige* (1999) framväxten av islam i Sverige. De beskriver hur de första muslimska församlingarna startade och hur muslimer i det postmoderna Sverige deltar i samhället på de flesta plan. De understryker också vilken betydelse invandrarbarn och konvertiter har för att skapa en blå-gul islam som tar plats i samhället. Sveriges ambassadör i Turkiet, Ingmar Karlsson, tar i boken *Islam och Europa, samlevnad eller konfrontation* (1994) upp en del av de aspekter han ser på den ökade gettofieringen av muslimer i Europa. Han belyser även den muslimska diskussionen om islam och demokrati är två oförenliga begrepp. Karlsson ger också lysande beskrivningar på hur massmedia under många år har laddat *de andra*, i detta fall muslimer, med annorlundahet. För att tolka de korancitat som dyker upp på muslimerna hemsidor och diskussionsforum har jag använt mig av *Koranen*, och det är Zetterstéens översättning från 1917 som jag har nyttjat. Det finns en nyare variant av *Koranen*, skriven 1998 av den konverterade diplomaten Muhammed Knut Bernström. Den s.k. bernströmska *Koranen* utlånas dock inte från HTUs bibliotek, inte Stadsbiblioteket heller så jag har begagnat mig av den äldre versionen.

Material och metod

Under sommaren 2004 växte tanken fram att jag skulle göra en uppsats om muslimernas situation i Sverige, med inriktning på hur mycket av det offentliga rummet muslimerna kunde ta i anspråk. Bakgrunden till intresset var bland annat intervjuer i media som genomförts med imam Abd al Haqq Kielan, en konvertit som tidigare hette Leif Larson, och är ordförande i Svenska Islamiska Samfundet. Kielan har intervjuats vid mängder av tillfällen i media, framför allt efter terrordåden i USA den 11 september 2001, och konsekvent förklarat att muslimer osynliggörs i det svenska samhället. Muslimernas samlingsrum är ofta belägna i källare eller i utrymmen som kännetecknas av frånvaron av religiösa symboler. Med detta menar Kielan att så länge som muslimerna finns i källaren så är de också osynliggjorda i samhället.

Min initialtanke var att kontakta flera islamiska kulturföreningar i Västsverige i mitt försök att få tag på informanter till uppsatsen. Via www.islamguiden.com fann jag en adresslista till kända moskéer, osynliga moskéer i hyreslägenheter och källare samt kontaktpersoner som var insatta i islamiska frågor. Mot slutet av augusti skickades de första mejlen till islamiska föreningar och kontaktpersoner som hade mejladresser där jag förhörde mig om möjligheten att få intervjua medlemmar av föreningen. Jag mottog ett (!) svar: det var från en förening som inte kunde förmedla kontakt till någon muslim som ville låta sig intervjuas. De föreningar som jag mejlade till i Göteborg svarade inte. Efter denna något nedslående start tog jag mig friheten att skriva ett brev, den 16 september, till en islamisk förening i Trollhättan där jag förklarade mitt ärende. För att bättra på min trovärdighet förklarade jag även att jag har varit i Iran, Pakistan två gånger, indiska Kashmir, Rajasthan och Västbengalen som har stora muslimska befolkningsgrupper. Detta gjorde jag för att visa att islam och dess utövare inte är någonting konstigt för mig, och att jag känner till en del av islams religiösa inriktningar och mångfald.

Brevet följdes upp en vecka senare med ett telefonsamtal till föreningen och då informerades jag om att föreningen mottagit mitt brev och kallat till extra styrelsesammanträde på grund av brevets känsliga karaktär. Imamen (Stenberg 1999 s 49), ringde påföljande dag och bjöd in mig till moskén, som jag besökte den 30 september (en imam kan i den shiamuslimska inriktningen av islam vara den som tolkar vad som är "rätt" islam). Väl där talade jag mig varm för mitt ärende, imamen var förstående och skulle efterhöra om någon av föreningens medlemmar kunde tänka sig att ställa upp på intervju. Det kunde dock inte ske före Ramadan som inleddes den 15 oktober och skulle därefter pågå en månad. Vid det läget började det ringa varningsklockor i mitt huvud, det var drygt två veckor kvar till Ramadan och föreningen kunde inte hitta medlemmar som ville låta sig intervjuas före Ramadan. Imamen poängterade också att intervjuer inte kunde genomföras under Ramadan då föreningens medlemmar hade annat än intervjuer att tänka på. Plötsligt insåg jag att min, i det läget viktigaste, källa till information var synnerligen bräcklig.

När Ramadan pågick i en vecka skickade jag ett brev till föreningen och efterhöra om någon kunde tänka sig att bli intervjuad under Ramadan. Som jag förklarade i brevet kunde det faktiskt vara så att medlemmarna under den högtidliga månaden Ramadan var extra fokuserade på frågor som identitet, integration och vilket utrymme en muslim kan ta sig i Sverige. Brevet följdes upp den 27 oktober med ett telefonsamtal till moskén. Imamen informerade mig att inga intervjuer skulle kunna göras under Ramadan, möjligtvis efter och då med några skolungdomar. De tidigare varningssignalerna gjorde sig påminda, de var dessutom förstärkta. Jag insåg att det inte skulle bli tal om att genomföra intervjuer, möjligtvis någon tillrättalagd intervju med skolungdomar, och det skulle min uppsats inte vara betjänt av.

Genom kontakter fick jag dock reda på att det fanns en moské på Bleket i Uddevalla och den 27 oktober bevistade jag denna. Vid inträdet till moskén samtalande jag med ett par araber som kommunicerade med mig på bristfällig svenska. Efter några minuter sade den ene: "- Vänta, vi ska hämta en kille som kan ditt språk". De hämtade en "vit" karl som visade sig vara norrman. Denna norrman ägnade därefter 40 minuter åt att skälla på mig för att jag vill kategorisera människor efter religion. Därefter påpekade norrmannen att han minsann i första hand betecknar sig som muslim, i andra hand som man och någonstans på 3-4 plats kom identiteten som norrman. När jag som svensk man besökte en moské var det tydligt att religionsutövarna tog för givet att jag medvetet skulle komma att kategorisera muslimerna som någonting negativt, emedan norrmannen i sin tur på ett positivt sätt kategoriserade sig som muslim, någonting som stod

utöver nationsgräns och etnicitet. Norsk är man om man kommer från det geografiska området som kallas Norge, muslim är man på grund av en värderingsplattform som befinner sig på en global nivå där nationsgräns är oväsentlig.

Dagen efter moskébesöket återvände jag och överlämnade ett brev till en av församlingsmedlemmarna, adresserat till den norske konvertiten där jag uppmanade honom att kontakta mig för fortsatt mellanmänsklig dialog. I det personliga brevet förklarade jag mitt ärende, uppsatsens syfte och avgränsningar samt noterade samtliga mina telefonnummer och min mejladress. Han återkopplade aldrig.

I och med att ingen muslim ville föra en dialog med mig fick jag börja undra varför dialogen uteblev. Varför detta ointresse till att förmedla kunskap och information om sitt levnadssätt och individens möjligheter i det svenska samhället? Men ju mer jag resonerade kring problemet så började jag inse att dialogen inte var det viktigaste, även det som *inte* sägs går att analysera. Varför ville ingen muslim delta som informant till min uppsats? Har vi lyckats skapa en gruppering i samhället, d.v.s. muslimer, som har blivit projekttrötta? Det vill säga, de har tröttnat på att ingå i ytterligare ett projekt initierat av någon svensk som mer eller mindre vill profitera eller dra fördel av deras situation? Mitt resonemang bestod av tanken att när någonting *inte* sägs så är det grundat på ett disciplineringsystem, som också innehåller utstötningmekanismer. Jag började fundera om det var så att muslimerna som etnisk grupp har intagit ett distanserande till svenskar? Det kan också vara så att svensken via de stereotyper som föds via media har skapat en bild av muslimerna som inte stämmer överens med deras egen bild. Detta kan i sin tur leda till bortstötningmekanismer, d.v.s. muslimerna avhåller sig från kontakt med den infödde svensken på grund av svenskens fördomar. Om vi tidigare i samhället har skapat skiljelinjer grundat på hudfärg så kanske vi håller på att skapa skiljelinjer som grundar sig på religion.

Metoden som jag har fått förlitat min materialinsamling på är till stor del baserat på sökningar via internet. Inledningsvis lade jag ner ca 40 timmar åt att granska svenska hemsidor och många av de dokument som publicerats där, detta för att se om dokumenten gav fler ledtrådar till användbara källor. Därefter lade jag ytterligare ca 80 timmar åt att titta på de frågor och svar som ligger på diskussionsforum www.muslimnet.net/forum/ samt www.sindbad.se för att få en bild av hur den internetanvändande muslimen framställer sig. Därefter har jag formulerat några frågor som jag lagt in i min eget skapade forumfråga ”muslimernas plats i rummet”. Endast några få svar inkom som var användbara, men jag har använt dessa som utgångspunkt för att problematisera kring muslimernas plats i rummet. Jag har också tittat på hur tidningar framställer muslimer, d.v.s. vilken bild som förmedlas via dessa. De internetadresser som jag refererar till i löpande text numrerar jag med (Internet 1), (Internet 2) o.s.v. för att i källförteckningen ge hela adressen till källan och vilket datum jag besökte denna. Jag vill här poängtera att en del information som ligger på internet kan förändras eller helt enkelt avlägsnas från respektive hemsida. På de diskussionsforum som jag besökt under arbetet med uppsatsen kan dessutom användarna själv ändra eller ta bort egna inlägg. Dessutom använder sig administratörerna av sin makt genom att flytta eller ta bort inlägg som de anser som stötande mot islam och muslimer.

Jag har även använt bildanalys som metod att analysera de symboler och bilder som exponeras på de muslimska hemsidorna. Tillvägagångssättet vid bildanalysen har präglats av ett mönster som kan karaktäriseras som hermeneutiskt. Vilket innebär att förståelse av förhållandet mellan del och helhet hos det som skall studeras och tolkas är av central betydelse. Grundläggande är också

tanken att det finns en rotation mellan helhetsförståelse och delförståelse. Hermeneutiken undersöker hur människor föreställer sig världen. Detta innebär att jag ställer fler och fler frågor till bilden, samtidigt som jag måste kunna sätta in bilden i ett större sammanhang.

- *Källkritik*

Genom framväxten av internet och en avsevärd förbättring av kommunikationsteknologin har det inneburit att människor kan kommunicera snabbt, enkelt och billigt. Dessutom innebär internet att människor kan kommunicera utan de tidigare rumsliga och tidsmässiga aspekterna. Men även fast vi bär på närmast utopiska drömmar om cyberdemokrati är det fortfarande så att vissa grupper är exkluderade från internet. Göran Larson, filosofie doktor i religionsvetenskap, tar i boken *Virtuell religion* (2002) upp hur grupper exkluderas från den nya kommunikationsteknologin. Kvinnor och äldre är i högre grad exkluderade jämfört med unga välutbildade män. Ur ett exkluderingsperspektiv är det tydligt att internet inte har lyckats bryta ner gränserna mellan kulturer, åldersgrupper, kön eller socialgrupper. Världen av idag är fortfarande präglad av stora klyftor mellan rika och fattiga. Sett ur det perspektivet inser man också att det är stora barriärer mellan dem som har tillgång till internet och information jämfört med dem som aldrig lyckas passera barriären till cyberspace.

Om man dessutom drar detta i sin förlängning så innebär det att begrepp som ekonomiska grundförutsättningar, klass och bostadsort gör att individen har mer eller mindre möjlighet att använda sig av internet som informationskälla. Många av de sofistikerade sajterna på internet kräver kraftfullt bredband för att användaren skall kunna använda sidan, och bredband kan man ännu inte få överallt i Sverige. Saknar man dessutom de ekonomiska grundförutsättningarna för inköp av datautrustning och bredband utgör även detta ett hot mot individens möjlighet till information och vardagsdemokrati. Många myndigheter, företag och organisationer uppmanar individer till att kontakta dessa via internet, vilket torde bli svårt om man står utan teknologins infrastruktur.

Under arbetet med uppsatsen har kurskollegor ifrågasatt det faktum att jag inte har använt personliga intervjuer som källmaterial, uppsatsen är till stor del baserad på information från muslimernas hemsidor på internet samt de två diskussionssajterna www.muslimnet.net/forum/ och www.sindbad.se där deltagarna är mer eller mindre anonyma. Röster har höjts angående sanningshalten och trovärdigheten hos anonyma informationslämnare. Här vill jag dock vända på frågan och ställa mig tveksam till sanningshalten hos de informanter som deltar i annan forskning. Vad är det som säger att dessa talar sanning? Våra domstolar fylls varje dag med individer som har en outtalad ambition att avhålla sig från att tala sanning. Speglar detta det svenska samhället? Är det så att samhället i det perspektivet omfattar en mängd individer som av olika skäl avhåller sig från sanningen? Det kan vara så att informanter som öppet deltar i forskning avger mer eller mindre tillrättalagda berättelser. I det avseendet skulle information från anonyma internetinformanter kunna vara betydligt mer sanningsenligt då dessa inte går att spåra och kan således tala fritt. Men jag erkänner utan omsvep att bilden av muslimerna i Sverige skulle kunna få fler nyanser med hjälp av personliga djupintervjuer. Men problemet har varit att ingen vill ställa upp på intervju och då får jag helt enkelt förlita mig på andra källor, så enkelt är det.

- *Avgränsningar*

I inledningsskedet sökte jag information via biblioteket, såväl stadsbiblioteket i Uddevalla som HTUs bibliotek, men fann inga tidskrifter som var begränsade till muslimer eller islam. Det fanns tidskrifter riktade till invandrargrupper men de var inte uttryckligen av religiös karaktär.

Dessutom var de skrivna på hemlandets språk. Därefter började jag söka via internet. Tanken var att jag via internet skulle få tillgång till andra källor, kanske till och med få kännedom om tryckta källor som tidskrifter. Jag fann då att det har funnits tidskrifter för muslimer, tyvärr är dessa nedlagda. Tidningen *Salaam* fanns åren 1986 fram till 1998. Det fanns ingen mening med att titta på gamla tidningar, det som är intressant är dagsbilden av muslimerna. Via

www.svenskaislamiska.org fick jag vetskap om att det planeras utgivning av en tidskrift som kommer att heta *Minaret*, den behöver 1200 prenumeranter och har i dagsläget (22/11 2004) endast 600 personer som visat intresse. Jag beslöt mig för att avgränsa mig till svenska hemsidor från islamiska kulturföreningar med egna hemsidor, adresser till dessa fann jag på www.islamguiden.com.

www.islamguiden.com har under många år haft ett diskussionsforum kopplat till hemsidan men den lades ner i februari 2004. Ämnen och frågor ligger kvar för den som vill lära sig mer om islam, det finns 11 658 inlägg i 1 738 olika ämnen. www.sindbad.se hade den 29/11 2004 totalt 20 305 inlägg i sina olika forum. Det forum som jag har ställt mina frågor i är forumet "Inbjudan till islam" där vi som inte är muslimer kan få svar på frågor. Dessutom har jag deltagit på www.muslimnet.net/forum/ i forumet "Öppen diskussion" som är forumet för icke muslimer. Den 29/11 2004 hade detta diskussionsforum 32 044 inlägg i långt över 2 000 olika ämnen.

Jag har valt att nästan enbart problematisera över de frågor som jag har ställt och som jag har fått besvarat, det rör medias bild av muslimer, kan man som muslim ta plats i det offentliga rummet samt hur en konvertit får förklara sig åt två håll. Jag har inte selekterat ut frågor och svar som ligger öppet på dessa diskussionsforum, utan tagit med de offentliga svar som inkommit angående min fråga eller när muslimer har valt att använda min anonyma meddelandepostlåda på diskussionsforumet. Jag har dock valt att ta med de två första inläggen som finns på Sindbad i forumfrågan "Demokrati", detta för att kunna tolka och förstå vad begreppet kan betyda från islamisk synvinkel. Dessutom har jag tagit med några av de krav som reses på www.muslimnet.net/forum/ att stänga Sindbad. Jag vill redan här betona att jag har svårt att tro att det som uttrycks på Sindbad är signifikativt för den vanlige muslimen i Sverige, trots att där finns fler än 20 000 exponerade inlägg, hur många som finns i anonyma meddelandepostlådor är okänt. Jag betecknar delar av materialet på Sindbad som att det är av extrem karaktär och jag har enbart tagit med några utdrag som handlar om demokratifrågor och integration i samhället. Detta för att kunna problematisera begreppet demokrati.

Uppsatsen syftar inte till att förklara islam och dess olika inriktningar och mångfald. Om läsaren vill förkovra sig i islams olika inriktningar som sunni, shia, tolvshia, sjushia, ismaeliter, sufismen, zayditer, alawiter, druser, bābismen, ahmadiya och andra rörelser och sekter som ingår i islam kan jag rekommendera böcker författade av Jan Hjärpe, professor i islamologi vid Lunds universitet. Man ska dock ha klart för sig att islam inte existerar, inte i samma bemärkelse som grytor och grytlock. Det gör naturligtvis inte kristendom eller hinduism heller. Det är fråga om generaliseringar och språkliga konstruktioner och det är från det perspektivet jag ser religionen.

Guds vrede på nätet

Kort bakgrund till islam

Denna uppsats syftar inte till att i grunden förklara islam som religion, men för att till fullo kunna förstå uppsatsen måste en del grundläggande fakta om islam presenteras. Islamologen Jan Hjärpe tar i sina böcker *Politisk Islam* (1983) samt *Tusen och en natt & den elfte september* (2003) upp de viktigaste religiösa källorna för en troende muslim.

Jag ska inleda med att i korta drag förklara de normgivande auktoriteterna inom islam, dess ursprung och betydelse. Det är i första hand *Koranen* som är den givna auktoriteten för muslimer. *Koranen* innehåller 114 suror, d.v.s. kapitel, och anses vara nedteckningar av de uppenbarelsen som profeten Muhammad fick på 600-talet. Muhammad föddes ungefär år 570 e. Kr i Mecka på den arabiska halvön. Muhammad fick kallelsen från gud när han var i 40-års ålder, och det var via ängeln Gabriel som gud förmedlade sin första uppenbarelse till Muhammad. Det är dessa uppenbarelsen som utgör grunden för islam genom att vara nedtecknade och förmedlade i *Koranen*. Dess auktoritet anses vara absolut, den är dessutom evig och av himmelsk härkomst.

Därnäst kommer haditherna, traditionerna om vad Muhammad sagt eller gjort i olika situationer. Dessa samlades och nedtecknades av Muhammads lärjungar under de två århundraden som följde efter Muhammads död 632. Detta var av yttersta vikt då islam under denna tidsperiod spred sig både västerut till Spanien och österut och kom redan på 700-talet till Sind, en av delstaterna i dagens Pakistan. Detta innebar att islams härskare behövde profeten Muhammads prejudikat som argument för de regler och lagar som stiftades i islams namn.

I de frågor som uppstår där varken *Koranen* eller haditherna ger några konkreta svar kan man åberopa en fatwa. När en, inom islam rättslär, person uttalar sig eller ger ett utlåtande om vad som är rätt handlande i en konkret situation så kallas detta för en fatwa. I islamiska länder är det vanligt att det finns statligt anställda som har som uppgift att tolka islam på rätt sätt i de samhällsfrågor som uppstår där religionen verkar. Ordet fatwa har i västvärlden mest kommit att förknippas med Ayatollah Khomeinis dödsdom 1988 mot författaren Salman Rushdie och hans bok *Satansverserna*. Den som har läst *Satansverserna* minns säkert med vilken blasfemisk ton ängeln Gabriel framställs. Ängeln Gabriel hade, som jag beskrev tidigare, en viktig roll i kommunikationen mellan gud och Muhammad, därav dödsdomen mot Rushdie. Men det är viktigt att understryka att en fatwa vanligtvis berör vanliga företeelser som hur en muslim ska uppträda i vissa situationer, vilken klädsel som är lämplig, sexuellt umgänge, onani och andra vardagsbekymmer som behöver förtydligas för den troende. En fatwa fungerar således som en tolkning från någon, i den specifika frågan insatt och förtroendevald, person.

Förutom ovanstående skrifter finns också den islamiska lagstiftningen Sharia, den på uppenbarelsen vilande lagen. I strikt muslimska länder som Iran fungerar Sharia som samhällets juridiska ordning. Sharia är inte några övergripande principer eller etiska grundregler för samhället och dess medborgare. Sharia är bestämda konkreta föreskrifter i konkreta situationer som grundar sig på Muhammads uppenbarelsen. En fråga som islamiska stater brottas med är om all lagstiftning skall bestämmas av Sharia, eller bara den som hör till ritualer och religion?

Konsekvensen av att all lagstiftning skall följa Sharia blir då att även bank- och försäkringsväsendet styrs av religiös lagstiftning. Samma sak med familjerätt, straffrätt, arbetsrätt och liknande lagar som hör till ett modernt eller postmodernt samhälle.

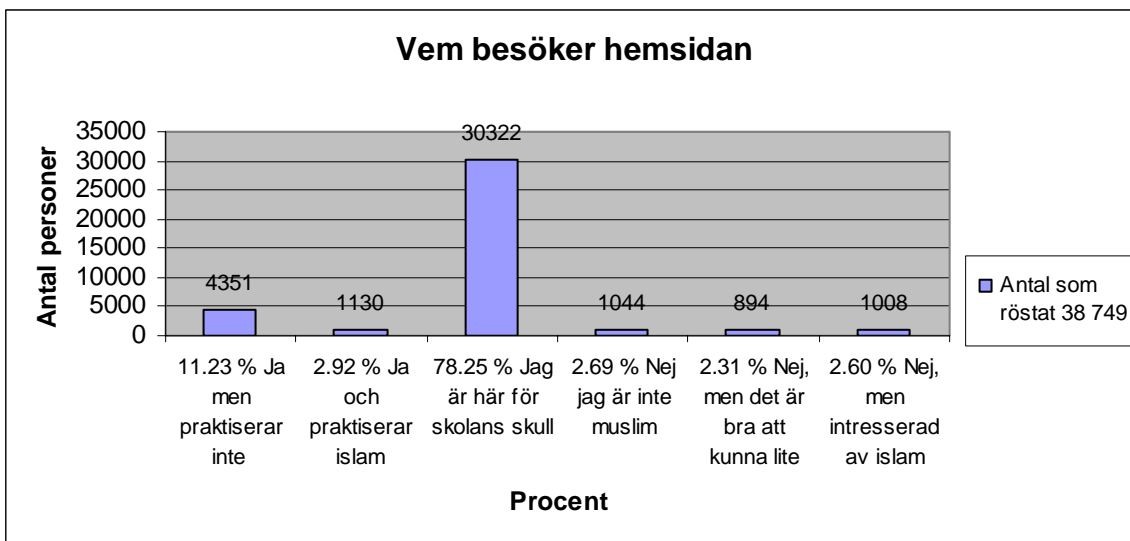
Av central betydelse för muslimer är även tron på *en* omnipotent gud, Allah. Mer än så tänker jag inte förklara själva religionen då denna uppsats inte syftar till att förklara och förstå islam. Men läsaren kanske undrar hur många muslimer det finns i Sverige. Svaret är: jag vet inte! Sanningen är att det vet inte någon annan heller med bestämdhet. Att någon säger sig vara muslim kan vara ett sätt att uttrycka vilken etnisk och kulturell bakgrund eller grupptillhörighet man har. Individerna kan på sätt använda ordvalet muslim som markör som pekar på en specifik grupptillhörighet, där gruppen delar vissa grundläggande värderingar. Till diskussionen om antalet muslimer i Sverige hör även det faktum att många muslimer inte är troende. Detta kan jämföras med svenskar som på frågan om religiös hemvist pekar mot kristendomen, utan att för den skull vara speciellt troende. Under arbetet med uppsatsen har jag via hemsidor och litteratur sett siffror på antal muslimer i Sverige som pekar på allt från 65 000 till drygt 400 000. Jag vill samtidigt påpeka att svensk lag förbjuder staten att registrera människors religionstillhörighet då vi har religionsfrihet i landet. Detta leder naturligtvis till den osäkerhet som omgärdar frågan om antalet muslimer i Sverige. Men ledare för muslimska organisationer i Sverige anger antalet muslimer till någonstans mellan 300 000 och 350 000 (Svanberg 1999 s 65). Jag beaktar dessa siffror utifrån det perspektivet att muslimer anser att en individ som fötts som muslim alltid förblir muslim, även som sekulariserad muslim.

För vem är muslimernas sajter gjorda

Som jag beskrev i materialpresentationen ägnade jag i inledningsskedet till uppsatsen cirka 40 timmar till att söka via internets sökmotorer, främst Altavista och Google, för att på så sätt hitta islamiska hemsidor från Sverige. Då detta inte är någon komparativ studie hade redan inledningsvis avgränsat mig till svenska hemsidor. Det jag var intresserad av var hur muslimerna framställde sig via hemsidorna. www.islamiska.org har som förstasida fyra bilder som man kan klicka på och komma vidare in i sajten och läsa dokument. Dessa fyra bilder byts väldigt frekvent, ett scenario som dock upprepar sig är att åtminstone en av bilderna berör Jesus. Från den 15/11 till den 23/11 skrev jag ut fyra förstasidor och tittade på bilderna, dess budskap och vilka dokument som hörde till respektive bild. Scenariot var detsamma, Jesus omnämndes på samtliga förstasidor. Det var artiklar som "Jesus dog inte på korset", "Jesus i den heliga Koranen", "Vem är Jesus enligt Jesus" samt "Vad Jesus sa om fastan". Jesus är en i raden av profeter men Muhammad var den sista. Jesus är på så sätt en person som figurerar även inom islam, men är han *så* viktig? Även på www.islamguiden.com, kanske den viktigaste och mest välbesökta muslimska sajten i Sverige, dyker Jesus upp som "en av de allra viktigaste av Guds budbärare". Av tidsbrist har jag inte sökt ägarna sajterna, men det hade onekligen varit intressant att få ta del av hur dessa har resonerat när de har bestämt vilket material som ska exponeras på sajterna. Det faktum att de inkluderar Jesus på sina hemsidor kan i givetvis vara ett försök att avdramatisera begreppet islam för en okunnig eller intolerant västerländsk betraktare. Det kan också vara ett försök att med västerländska termer förklara en österländsk religion. Då kanske man kan säga att kristendom också är en österländsk religion? Visst är det så, det geografiska ursprungsområdet för dessa religioner är detsamma. Men kristendom är den idag mest utbredda religionen i västvärlden. Men vi ska ha klart för oss att islam har funnits i Europa sedan religionen grundades på 600-talet. Spanien hyste under 800 år en stor befolkningsgrupp som var

muslimer, från 600-talet till 1400-talet. Även på Balkan har religionen ett starkt fäste, så islam är inget nytt för Europa.

En fråga som konstant malde i mitt inre när jag besökte muslimernas hemsidor var: för vem är dessa sidor gjorda? Det var framför allt betoningen av Jesus och hur viktig han var som gjorde mig nyfiken. Visst är Jesus en av profeterna men jag har svårt att tro att Jesus förekommer i den omfattningen han gör på svenska hemsidor som på hemsidor från den muslimska världen. Sajten www.islam.se hade en nätbaserad enkät där man frivilligt fick ange syftet med besöket. Frågan som ställdes var ifall besökaren var muslim. Det fanns 6 olika svarsalternativ enligt nedanstående uppräknig, dessutom framgick efter angett val hur många procent och antal personer som hade valt respektive alternativ. Det totala antalet röster när jag besökte sidan den 22/11 2004 var 38 749. Det visade sig att fyra av fem besökare uppgav att de var där för skolans skull.

Om administratörerna av hemsidorna känner till med vilken kunskapstörst besökarna studerar islam så kan det ur det perspektivet vara ett egenintresse att ta med kristna ikoner. Religionen framstår för besökaren som något som man redan är lite bekant med, och det kan också hjälpa till att avdramatisera islam. Skaparna av hemsidorna kanske känner till att de betraktas som *de andra* och följaktligen laddade med annorlundahet, att då använda sig av kristna symboler kan vara en ypperlig metod att ta udden av den något negativa bild som media laddar islam med. Mer om medias framställning av islam och muslimer kommer längre fram i uppsatsen under rubriken *Medias bild av islam och dess utövare*.

De diskussionssajter, www.sindbad.se samt www.muslim.net/forum/, som jag har deltagit i har ett material som är av helt annan karaktär än den information som exponeras på hemsidor utan diskussion. Det är framförallt på Sindbad som inläggen urartar. På www.muslim.net/forum/ skriver en person med signaturen Cevah (Internet 2).

Jag har sen en kort tid tillbaka varit intresserad av islam och hade en positiv bild av en religion som jag uppfattade som fredlig bortom medias åsikter, men när jag besökte Sindbad blev jag verkligen chockad...kunde läsa saker som "må alla kuffar brinna i helvetet" "Bin Ladin är en hjälte" och människor som hyllade det som hände i Beslan, Madrid och Talibanregimen.....så efter det tappade jag lite

intresset...blev bara irriterad.....men som sagt deras åsikter på Sindbad är inte representativa och inshallah ska jag finna islam.

Även på Sindbad pågår en diskussion om hur dialogen förs mellan forumets deltagare. Det förekommer även en hel del kritik från andra muslimer angående det sätt som dialogen förs på (Internet 3):

Tyvärr är stämningen på Sindbad sådan att det är lätt att som muslim känna sig ganska ovälkommen. Det verkar finnas en åskådning bland en del av diskussionsdeltagarna att islam är en exklusiv grupp som står i motsats till "dom andra", de s.k. kuffarna. De verkar inte förstå att islam är ett system för alla människor och att de kristna står nära oss.

När det debatteras på Sindbad är det ganska vanligt att diskussionsdeltagarnas egna tolkningar och reflektioner helt får stå tillbaka för fatwor, d.v.s. tolkningar av lärda. Fatwornas ursprung och källor kritiserar sällan utan accepteras som lagar. Att tänka själv såsom det uppmanas till i islam har inget större värde bland en ganska stor grupp av deltagarna på sidan.

Dessvärre följer ofta administratörerna på Sindbad åsiktsyttringar om att stänga debatter som har en inriktning som inte följer de islamiska lagskolorna. Detta är allvarligt eftersom de, åtminstone tidigare, låtit debatter fortgå om krig mot "otrogna" där positiva åsikter om mord på civila i en del fall framförts.

Ovanstående text illustrerar hur gamla spänningar och konflikter fortlever även med den nya kommunikationsteknologin. Internet är ur denna aspekt ytterligare en arena där det pågår en kamp om vilken sida som har tolkningsföreträde och vem som kan föra ut sitt synsätt och sin tolkning. På www.muslim.net/forum/ deltar många olika inriktningar av islam och tonen är ganska hövlig. På Sindbad kan dock de olika inriktningarna inom islam hamna i virtuell konflikt med varandra med ganska ilska inlägg i forumet. Mitt eget inlägg i den öppna diskussionen med ärendefrågan "muslimernas plats i rummet" gav totalt fem svar, men endast ett par av dessa lämpar sig som material till en uppsats. Sindbad uppvisar en hätskhet mot allt icke islamskt som gjorde mig förvånad. Min fråga om "muslimernas plats i rummet" på www.muslim.net/forum/ gav några tveksamma svar, jag fick dock några som till sitt innehåll var väldigt klara och tydliga. Signaturen Herman skriver, och detta är en mycket förkortad version av hans inlägg (Internet 4):

Som man frågar får man svar. Jag tror inte du kan finna ditt svar i svenska moskéer eller genom intervjuer. Vad vet muslimer eller muslimska s.k. lärda om islam och dess plats i samhället? Det är ungefär som att fråga en vanlig Svensson om hans visioner om Sverige och Europa. Många av dem som du söker svar hos blir glada av att få jobb och bli behandlade som "jämlingar" på arbetsmarknaden, skolor och bostadskön. De som engagerar sig politiskt och socialt engagerar sig i sådant vars agenda är författade av etablerade svenska "icke-islamiska" organisationer, politiska rörelser och media. Det är de som har problemformuleringsprivilegiet som har makten och den makten finns inte hos muslimer, vare sig de är organiserade eller inte. Kort sagt, du gör det lätt för dig i din forskning. Du letar efter dina borttappade nycklar under de lyktstolpar som lyser ... (fast av falskhet).

Jag har som sagt lagt ner ca 80 timmar på att följa diskussionerna på muslimernas forum, mest på www.muslimer.net/forum/, och signaturen Herman intar en fientlig hållning mot alla svenskar, andra muslimer samt konvertiter bemöter han med respekt. Märkbart är dock hur signaturen Herman laddar *de andra*, d.v.s. svensken, med annorlundahet, han vänder på begreppet och laddar t.ex. mig med falskhet. Det bjuder jag givetvis på, men Hermans inlägg signalerar mer än så. Den omständigheten att Herman laddar svensken med annorlundahet tyder på att om Occidenten laddar Orienten med annorlundahet, så laddar även Orienten invånarna i Occidenten med annorlundahet. Ur okunnighet kommer fördomar och vanföreställningar, i Orienten, såsom i Occidenten. Fram till den 29/11 2004 hade Herman lagt in 248 inlägg, många väldigt långa och de följde samma mönster, d.v.s. tonen mot icke muslimer var oresonlig.

Varför denna oresonlighet mot icke muslimer? Den oresonligheten återfinns inte i de länder jag besökt som har islam som statsreligion. Jag tänker då framförallt på Pakistan. 1988 besökte jag Pakistan för andra gången och cyklade då från den Pakistan-kinesiska gränsen i norr genom hela landet till hamnstaden Karachi i söder, en resa som tog tre månader. Jag visste sedan en tidigare resa att Pakistan var alkoholmässigt torrlagt, d.v.s. alkohol såldes inte annat än på internationella hotell och då enbart till kunder som kunde uppvisa ett "liquor permit". Detta var ett tillstånd som gav innehavaren av tillståndet möjlighet att köpa en viss förutbestämd mängd alkohol och tillståndet utfärdades av en institution som närmast kan liknas vid den svenska länsstyrelsen. Jag ansökte om ett "liquor permit" vid min ankomst till landet, tanken var att jag skulle skölja ner dammet från den tre månader långa cykelfärden med öl när jag väl kommit till Karachi. Tjänstemannen som utfärdade tillståndet upplyste mig om att det var enbart för att jag var kristen som jag kunde få tillstånd att införskaffa alkoholhaltiga drycker. "- Hur klarar ni muslimer er?" Var min något naiva fråga. Tjänstemannen tittade på mig, log och sa "- En sann muslim har alltid en kristen vän".

Den oresonlighet som en del muslimer uppvisar på olika diskussionsforum är för mig främmande, den är säkert främmande för många som är födda och uppvuxna i muslimska länder. Det kan vara så att gettofieringen av förorter föder fram nya disciplineringsystem, dessutom kan disciplineringsystemet medverka till ett diasporatänkande. De troende ska helt enkelt bli mer troende än de muslimer som är bosatta i muslimska länder. Signaturen Herman uppvisar det som George M Fredrikson, professor i historia vid Stanford USA, i boken *Rasism* (2003) betecknar som omvänd rasism. Herman bär med sig sina fördomar och stereotyper som berör den falske och fördomsfulle svensken. Det är naturligtvis så att jag under uppsatsens fortskridande frågat mig om det är denna stereotyp av svensken som medverkat till att ingen muslim vill ställa upp på intervju. Det kan också vara så att den etniska gruppens sociala kapital är så pass stort att de inte behöver förlita sig på de infödda svenskarna för sin delaktighet i samhället. Som Robert D. Putnam, samhällsforskare och professor vid Harvard USA, beskriver i sin bok *Den ensamme bowlaren* (2001) så är det sociala kapitalet baserat på ömsesidighet, hederlighet och tillit. Den etniska gruppen kan ha sitt kitt som sammanväver dem i olika nätverk där ömsesidighet och tillit råder, och är på så sätt inte beroende av andra etniska grupper.

Bildanalys

På www.muslimer.com finns endast en bild, den föreställer övergreppen på fångar i irakiska Abu Graib fångelse. En kvinnlig fångvaktare har satt på ett hundkoppel på en fånge som ligger på cementgolvet och ovanför bilden står det "en bild säger mer än tusen ord". Jag arbetar med bildanalys på det sättet att jag ser analysen mer som en tolkningsprocess än någonting som kan

utföras efter någon strikt modell. Vad innebär bilden av fången med hundkoppel? Till och börja med har den kvinnliga fångvaktaren förtingligat fången, det är med annat ord en reifikation av den irakiske fången. Reifikation är ett centralt begrepp inom marxistiskt orienterade samhälls- och kulturvetenskaper (Cornell et al 1999). Men som tolkningsverktyg är dess innebörd svårfångad. Centralt är dock att ordet reifikation kopplas samman med begrepp som alienation och att människan reduceras till en vara. Vad speglar bilden av fången med hundkoppel? Martin Jay, professor i historia vid Berkeley USA, menar i sin bok *Downcast Eyes* (1993) att fotografiet har gränser, människan som tolkar bilden har inte samma gränser. När vi tolkar bilder lägger vi till känslor och värderingar som fotot i sig inte har. När jag tittar på bilder så arbetar jag efter ett mönster som kan karaktäriseras som hermeneutiskt. Ett viktigt inslag i hermeneutiken är förståelse av förhållandet mellan del och helhet hos det som skall studeras och tolkas. Enligt hermeneutiken skall man tolka helheten utifrån delen, och delen utifrån helheten, detta kallas också den hermeneutiska cirkeln, d.v.s. det finns en rotation mellan helhetsförståelse och delförståelse. Hermeneutiken försöker inte säga något om hur världen är, utan undersöker istället hur människor föreställer sig världen. Detta innebär att jag ställer fler och fler frågor till bilden, samtidigt som jag måste kunna sätta bilden i ett större sammanhang. Förutom att bilden av den irakiske fången visar att han är tillfångatagen, speglar den också hur fångvaktaren ger förnedringsmetoderna största möjliga effekt. Via hundkopplet är fången förtingligad, dessutom är han halvnaken och därefter fotograferad. Förnedringen är således total. Bilder och visuella uttryck är, liksom det talade språket, en uppsättning symboler som kan kombineras på en mängd olika sätt. De tecken och symboler som återfinns i bilder kan läsas och tolkas som uttryck för en kulturs ideal. Varför var det så viktigt för fångvaktaren att förnedra fången? Fångens kropp kan sägas utgöra en yta, och där kan kulturella föreställningar projiceras som symboliseras av nakenhet och hundkoppel. Finns det en ömsesidig rädsla, där det ligger nedärvda fiendebilder i både Occidenten och Orienten? Sveriges ambassadör i Turkiet, Ingmar Karlsson beskriver i sin bok *Islam och Europa* (1994 s 12 ff) hur västvärlden i årtionden har laddat *de andra* och framförallt araber med negativa beskrivningar:

I den stora ordboken "Roget's Thesaurus" återfanns så sent som i 1980 års upplaga som synonym till "arab" orden tölp, drummel, skurk, luns och bondlurk. Dessa ord ströks först efter påtryckningar från arabiska organisationer i USA.

I amerikansk media har det under många år dessutom varit vanligt med slogans som "Bekämpa höga oljepriser, råna en arab" samt "Köp en Toyota och gör en arab galen". Det är således ingen positiv bild som media under lång tid har förmedlat om Orienten. Detta synsätt och värderingar sätter då gränser för vad en fångvaktare kan tänkas utföra på araber, dessa är förtingligade och utsätts för vaktens rekreationssadism. Karlsson (1994) fortsätter beskrivande hur hotbilden från Orienten och muslimer har förstärkts via media i västvärlden:

I romaner, noveller och TV-program framställs araber ostraffat antingen som blodtörstiga, fanatiska terrorister eller som löjligen, sliskiga, nyrika, obegåvade och lismande figurer med omättligen lustbegär efter västerländska kvinnor. I film efter film ser vi muslimska hopar sträcka upp knutna nävar och ropa hatfyllda antivästliga slagord. Betty Mahmoudis storsäljare "Inte utan min dotter" ses som ett typexempel på hur muslimska män uppför sig. "I hans huvud fanns briljant intelligens men också dyster förvirring. Kulturellt sett var han en blandning av öst

och väst; inte ens han själv visste vilket av dessa inflytande som var förhärskande i hans liv”.

Här kan jag betrakta dels fångvaktarens attityd till den halvnakne fången samt det Ingmar Karlsson beskriver i sin bok utifrån postkolonial teoribildning. Said tar i sin bok *Orientalism* (1993) upp hur man i väst betraktade *de andra* där diskursen om Orienten anger vad som är möjligt att skriva och säga om orienten. Grundläggande är konstruktionen att Västerlandet är en överlägsen civilisation och Orienten primitivt och underutvecklat. Orientalismens tre principiellt fastställda sanningar blir således:

Att göra absoluta skillnader såsom humant - inhumant, rationellt – irrationellt, där Västerlandet står för humant och rationellt och Orienten framställs som inhumant och irrationellt.

Att Orienten är evig och enhetlig, den utvecklas inte. Dessutom saknar den förmåga att definiera sig själv.

Att Orienten är absolut annorlunda och skall därför disciplineras och kontrolleras. Den vite mannens börda blir därför att utveckla Orienten

Utifrån detta perspektiv blir fångvaktarens attityd mer förståelig, hon hade ett nedärvt tankesätt som utgjorde grunden för hennes handlade. Hon ville helt enkelt disciplinera fången. Han var ju arab och det låg i hennes intresse att disciplinera honom. Om jag kopplar ihop postkolonial teoribildning med den bild av araber som förmedlats i det amerikanska samhället så var det inte frågan om soldater i den amerikanska ockupationsmakten skulle begå övergrepp på irakiska fångar, utan *när*. Att bilden återfinns på muslimernas sajt är inte konstigt. Bilden speglar hur en etnisk grupp, muslimerna, blir förtryckta av ockupationsmakten USA. Vi kan också fundera över de öknamn västvärlden tilldelar en del personer av Saddam Husseins gamla garde. Den tidigare informationsministern i Irak hade ett för västerlänningar krångligt namn, således fick han heta Bagdad Bob. Den 15 december 2004, hörde jag på radions nyheter att Ali Hassan al-Majid al-Tikriti, tidigare befälhavare i södra Irak, skulle ställas inför rätta. Nyhetsuppläsaren sade dock inte att det var Ali Hassan al-Majid al-Tikriti som skulle ställas inför rätta, nyhetsuppläsaren sade att Kemiske Ali skulle ställas inför rätta. Att vara kemisk måste betyda att han är laddad med annorlundahet. Detta scenario påminner om den förliste Robinson Crusoe som tar en vilde till sin hjälp på ön. I sin iver att disciplinera vilden så berövar Robinson dock vilden på hans namn och ger honom istället namnet efter en arbetsdag, Fredag.

Det är också så att genom okunskap, fruktan och förakt projiceras felaktiga fiendebilder på ömse sidor. Många muslimer känner att de måste försvara sig samt den egna tron och kulturen mot fiendesidan. Fiendebilderna mellan Occidenten och Orienten förstärker enligt detta scenario varandra. Den arabiska TV-kanalen Al-Jazzira har under tiden USA ockuperat Irak med viss regelbundenhet mottagit videor där irakiska oppositionsgrupper skär halsen av tillfångatagna utlänningar. Det de gör är ingenting annat än skaktning, d.v.s. det muslimska sättet att slakta djur på. Den ena fiendebilden pånyttföds av den andra i en oändlig kedja som inte verkar ha något slut, och huruvida klyftan mellan Orienten och Occidenten ska kunna överbryggas är en fråga som berör oss på alla plan. Det kanske till och med är Europas förhållningssätt till en etnisk grupp, muslimerna, som kommer att vara Occidentens ödesfråga? Det Karlsson beskriver i sin bok *Islam och Europa* (1994) och i de föreläsningar han genomför i invandrartäta svenska

förorter betonar också hur västvärlden har laddat begreppet *de andra* med en stor portion annorlundahet. De är annorlunda till sin natur, bildningsnivå, religion, utseende, renlighet, friskhet och så vidare i en lång rad termer som är beskrivande för det annorlunda.

På www.muslim.com återfann jag den enda bilden som väckte anstöt, och det var den med fången i hundkopplet. På andra muslimska hemsidor som jag har besökt har utformningen varit stillsam och fridfull. På hemsidan för Växjö Islamiska Center återfinns endast en bild. Bilden föreställer ett bokstöd där *Koranen* ligger upplagd med två sidor exponerade för betraktaren (Internet 5). Det är naturligtvis ingen slump att *Koranen* ligger där, den är ju trots allt den grundläggande skriften för muslimer. Men bilden symboliserar mer än så. Bilden symboliserar även begreppet bibliotek och sökandet efter kunskap. Vid mitt moskébesök i Trollhättan påpekade imamen att på grund av föreningens lokalbrist hade de inte utrymme för mer än ett rum för bönen och ett annat för barnundervisning, bibliotek saknades påpekade han. En moské är så mycket mer än bara ett religiöst utrymme där bönen förrättas. Moskén är också ett kunskapscenter. Imamen berättade att de moskéer som finns i länder med islam som stadsreligion också hyser stora bibliotek. Muslimer födda i länder med moskéer känner till att dessa även är bibliotek. Lördagen den 4/12 2004 var jag på Stadsbiblioteket i Uddevalla där kommunens nyutnämnde kulturchef höll ett anförande. Han poängterade att han såg som sin viktigaste uppgift att få förorternas invandrare att komma till biblioteket för sin förkovring. Det kan bli svårt. Är invandrarna vana vid att betrakta moskén som bibliotek kan det bli svårt att få dem att besöka kommunens bibliotek. Det vore kanske en samhällsvinst att med statliga medel finansiera fler moskéer. De flyktingströmmar som kommer till Europa och Sverige är till icke oväsentlig del muslimer från Afrika och Mellanöstern och det kunde kanske underlätta för integrationen av dessa om det fanns byggnader och institutioner som de är bekanta med.

Islams tekniska hjälpmedel

Som jag skrev inledningsvis finns det tre föreställningar som ständigt upprepar sig när dialogen om islam förs upp på agendan. En av dessa är föreställningen att religionen och dess traditioner är konstanter, de förändras inte och är igenkännbara genom all tid. När jag har tittat på de tekniska hjälpmedel som muslimer använder sig av så är det också viktigt är att komma ihåg hur debatten om islam och muslimernas roll i samhället förs i media. Det är inte ovanligt att media skildrar islam som en religion som står fast förankrad i gamla traditioner och som inte tar till sig innovationer och förändringar. När jag har besökt muslimernas hemsidor har jag blivit överraskad av alla de tekniska hjälpmedel som används. På www.koranen.nu kan man med en musträckning ladda hem *Koranen* till mobiltelefonen, om det är en Nokia, eller till sin handdator. Uppsala moskén, kan via en hemsida besökas virtuellt. Man blir via en kort beskrivning på hemsidan uppmanad att besöka moskén:

På den virtuella moskén kan du se hela moskén utifrån och inifrån. Klicka på pilarna för att se moskén utifrån, eller klicka på dörren för att gå in i moskén. Du kan zooma in minareten eller kupolen genom att klicka på dem (Internet 6).

Som jag har poängterat tidigare är detta ingen komparativ studie, men frågan är hur många kyrkor vi kan besöka virtuellt? Svenska kyrkor är, förutom i juletid, byggnader som ofta ekar tomma. På www.islamguiden.com/konvertit.shtml kan besökaren klicka sig vidare till konvertera-on-line och där få hjälp med sina frågor angående islam och eventuell konvertering till religionen. Frågor går bra att ställa till en som tidigare konverterat:

Är du på väg att konvertera till islam men är lite osäker och vill veta lite mer. Är du nyfiken och vill veta mer om den riktiga islam, men inte den förvrängda islambilden som massmedia försöker förmedla. Ställ din fråga här till mig. Jag heter Um Anas, är svenska och konvertit sedan ca 9 år tillbaka. Jag försöker att hjälpa er med era frågor, insha-Allah.

Många av muslimernas hemsidor tillhandahåller exakta bönetider för dagens samtliga böner, det är bara för besökaren att genom en musttryckning ladda hem dessa eller skriva ut direkt. På hemsidan för Islamiska Informationsförmedlingen (Internet 7) kan intresserade lägga in önskemål om giftermål. Men det som jag har kunnat se som oftast förmedlats via internet är om det finns någon fatwa över en specifik fråga som behöver besvaras. En yngre muslim undrade över islams inställning till onani och kunde via www.islamguiden.com/onani.shtml få besked vad som gällde i den frågan. För att skilja sig från sin hustru måste den muslimske mannen vid tre tillfällen upprepa att han vill skiljas från henne. I Singapore, som har en stor muslimsk befolkning, har det pågått en diskussion om det är möjligt att skilja sig genom att skicka tre stycken SMS-meddelande till frun (Internet 8). De lärda har beslutat att det inte är lagligt att skilja sig på detta sätt och har således utfärdat en fatwa om detta.

Förutom dessa sätt att använda sig av ny teknik vill jag också nämna att internet mycket väl kan vara muslimernas plats i det offentliga rummet. Med ny teknik, som internet, så sker också en omdefiniering av invanda begrepp. "Det offentliga rummet" kan definieras på olika sätt, men internet speglar onekligen att rummet inte har ett fysiskt ramverk som barriär mellan grupper i samhället. Diskussionsforum på internet är välbesökta, där söker muslimer kunskap samt delar med sig av sina erfarenheter på olika områden.

Blå-gul islam

En kvinnlig svensk konvertit hade vänligheten att besvara mitt inlägg på www.muslimnet.net/forum/ :

Att det finns en blå-gul islam är det ingen tvekan om, jag vet inte om jag uppfattat dig rätt i den frågan, men jag skulle vilja säga att ja, det finns det, om man nu ser till oss bland kvinnorna som är svenska konvertiter, så finns det nog (Internet 4).

Varför skulle det inte finnas en blå-gul islam? Ofta beskriver media islam som en medeltida religion utan förändringskapacitet, så är inte fallet. Islamologen Jan Hjärpe (2003) hävdar att antalet religioner troligtvis är lika stort som antalet människor. Vi för med oss ett otroligt förråd av erfarenheter, kunskaper och föreställningar som tillsammans skapar förutsättningar för oss att förstå och förklara vår vardag och hur vi upplever tillvaron. Sett ur det perspektivet blir det lätt att förstå att den islam som praktiseras på olika platser på jordens yta skiljer sig åt. I Sverige var det först efter andra världskriget som landets muslimer började organisera sig och länge förde dessa en undanskynd tillvaro. Det var först på 1980-talet som de blev mer synliga och moskéer började byggas i landet. 1990-talet innebar att muslimerna blev väl konsoliderade i samhället, dessutom tilltog en muslimsk självmedvetenhet med krav på respekt för deras religion (Svanberg & Westerlund 1999). Även islam förändras efter det samhälle den praktiseras i, ett konkret exempel är en fråga som uppstod i samband med att hälsovårdsmyndigheten meddelade den shiamuslimska församlingen i Trollhättan att de inte fick tillåtelse att begrava sina döda utan kista vilket muslimsk tradition påbjuder. Församlingen skrev då brev till sin *mujtahid*, d.v.s. en

uttolkare av islams budskap som tolkar för församlingen i svåra frågor, Ayatollah Khoi i Iran och han meddelade församlingen att den islamiska lagen under dessa speciella omständigheter tillåter begravning i kista (Ibid s 47). Islam anpassar sig således efter de samhällsnormer och förutsättningar som råder där religionen praktiseras vilket understryker islams mångfaldsperspektiv.

De muslimer som har vuxit upp i det svenska samhället har andra referensramar än de muslimer som kom till Sverige som invandrare. De som är uppväxta i Sverige gör tolkningar av religionen som gör att den anpassas till denna miljö, att det förekommer blå-gul islam är ingenting att förvånas över. Men även på detta område visar islam upp sin mångfald, det är ju inte så att det finns *en* blå-gul islam, det finns många. Dels många på grund av islams många inriktningar, det kanske är först i Sverige som vissa muslimer kan utföra sin religion då vi har religionsfrihet. Dessutom är det så att det förekommer geografiska skillnader i Sverige som omöjliggör en enhetlig tolkning av islam. Fastemånaden Ramadan har just varit för år 2004, mellan den femtonde oktober och den femtonde november, och deltagarna i Ramadan har avhållit sig från att äta och dricka från det att solen går upp till det att solen går ned. Det är ingenting kostigt med det. Men, den islamiska kalendern är en månkalender, vilket innebär att året består av tolv månader på 29 eller 30 dagar (Stenberg 1999 s 92). Således är det islamiska året 11 dagar kortare än solåret, och detta gör att tidpunkten för Ramadan förändras med 11 dagar per år. Då kan ju var och en förstå att det torde vara svårt för en muslim i Kiruna att fasta om Ramadan infaller under sommaren, då solen inte avlägsnar sig från himlen på tre månader. I ett sådant läge finns det olika lösningar, församlingen kan skriva brev till någon rättslörd eller via internet se om det finns en fatwa över detta scenario. Man kan också välja att fasta de tider som muslimer fastar i Mecka, eller också bestämmer församlingen själv mellan vilka tiden fastan ska pågå.

Vad som sker i Sverige har skett flera gånger i den muslimska historien, islam kommer till uttryck inom den inhemska kulturens regelverk varhelst religionen utövas. Med tiden formas ett islam som uttrycker sig inom de regelsystem som den inhemska kulturen omgärdas av. På samma sätt som vi har olika inriktningar inom kristendom som lever sida vid sida i samhället kommer islam att vara del av vår kultur. Likaväl som svensk kristenhet kan visa upp alternativa synsätt kommer svensk islam att ha samma mångfald och olika tolkningar, kanske till och med mer än andra religioner. Islam anpassar sig efter samhället, vad är det som säger att vi inte kommer att ha moskébyggnader med skandinavisk design, kanske faluröda moskéer med vita knutar?

Gettofiering av förorten

Ralf Dahrendorf, medlem av brittiska överhuset och f.d. rektor för London School of Economics, skriver i DN (Internet 9) om de brustna illusionerna om assimilering av folk från andra kulturer i den västerländska. Han menar att idén om smältdegeln har fallerat, och smältdegelns beståndsdelar har flytt tillbaka till sina respektive ursprungliga kultursfärer. Och att det vi ser idag liknar en salladsskål med fullt urskiljbara beståndsdelar. Dahrendorf menar att London och New York är exempel på vad som sannolikt är det enda hållbara alternativet:

Detta alternativ kännetecknas framför allt av att det å ena sidan finns en gemensam offentlig sfär som alla är del av och å andra sidan finns en betydande grad av kulturell åtskillnad i den privata sfären, vilket är påtagligt inte minst i bostadsområdena. Den offentliga sfären är mångkulturell såtillvida att människor har olika bakgrund. Samtidigt styrs den av vissa givna värderingar, till och med ett

gemensamt språk. Människors privata liv är – för att använda ett fult ord – gettoiserad.

Vidare efterlyser Dahrendorf behovet av ett sammanhållande kitt, och avslutar med:

Berlins turkiska befolkningsgrupp och de nordafrikanska grupperna i Paris förefaller alltmer isolerade med en egen offentlig sfär och ofta också ett eget språk. Där detta händer kan explosiva förhållanden uppstå, ett slags inre separatism, inte av historiskt åtskilda grupper utan av nykomlingar mot infödda.

Om vi måste överge hoppet om assimilering, så bör våra ansträngningar inriktas på skapandet av ett offentligt rum till vilket alla bidrar och alla är en del av. Det vore önskvärt att detta var ett växande offentligt rum, för ytterst är inslaget av enighet i ett modernt samhälle garanten för dess medborgares frihet.

Just vad detta offentliga rum ska vara, både mentalt och socialt, samt vilka som kan medverka till att bilda det offentliga rummet är onekligen en intressant fråga. Intressant är också de nya begrepp som diskussionen i media för med sig. För att beteckna nya framväxande former av islam i europeisk miljö har begreppet euro-islam kommit att användas mer frekvent i media. Ingmar Karlsson tar upp detta begrepp frekvent i sin bok *Islam och Europa* (1994), han menar att begreppet euro-islam ska kontrasteras mot begreppet getto-islam. Medan euro-islam beskrivs som modern och tolerant beskrivs getto-islam som en typ av islam som stöds av fundamentalistiska krafter och medverkar till att skapa en oförsonlig religionstolkning som växer fram i den segregerade förorten. I de diskussionsforum som jag analyserat inför denna uppsats växer bilden fram av islamistiskt inspirerade muslimer, framför allt unga muslimer i urbana miljöer som vill återskapa eller stärka den muslimska identiteten. Om fler och fler attraheras av islamism kan detta leda till ökad gettoisering och följden blir att assimilering motverkas.

Den amerikanska Tv-kanalen Fox har under hösten 2004 besökt olika förorter i Europa, detta för att göra en serie som grundar sig på muslimernas situation och muslimskt inflytande i Europa (GP 27/11 2004 s 25). Under mitt arbete med uppsatsen har jag blivit uppmärksam på det faktum att en del artiklar benämner invandrartäta områden som muslimska förorter. Om vi tidigare hade hudfärg eller hårfärg som skiljelinje i våra stereotyper så handlar det mer och mer om religionen som skiljelinje. I reportaget som Fox gjorde, och även sände under hösten 2004 i USA, beskrevs spänningar mellan muslimer och icke muslimer i Europas förorter. I Sverige togs Malmö som exempel på att myndigheterna kan vara på väg att tappa kontrollen i förorten. Bland annat beskrevs hur svenska poliser inte åker med endast en bil till invandrartäta Rosengård utan med ytterligare en polisbil som skydd. Vidare skildrades hur ambulanser på utryckning till Rosengård avvaktar att ta hand om skadade i förorten innan förstärkning från polisen finns på plats. Ett farligt scenario som jag ser kan uppstå är om ungdomar i dessa muslimska förorter skildras som att de är predestinerade till kriminalitet. Om bilden målas upp att de är predestinerade till brottslighet så kan detta mycket väl bli en bild som verkar självuppfyllande.

Demokrati – samhällsdeltagande

Bland muslimer finns det olika uppfattning om demokrati är bra eller dålig för samhället. Jag har tagit med de två första inläggen jag hittade på www.muslimnet.net/forum/ som handlade om demokrati (Internet 10):

Sveriges muslimska råd: "Ett angrepp mot demokratin"

Sveriges muslimska råd (SMR) säger i ett uttalande att man tagit emot beskedet om Anna Lindhs död med bestörtning.

"Anna Lindh har varit en tillgång och stöd till muslimernas integration i svenska samhället. Hon har varit engagerad mot rasism och islamofobi. Hon har stött muslimerna med ord och handling", säger SMR i uttalandet.

Knivdådet mot Anna Lindh är ett angrepp mot det demokratiska och mångkulturella samhället, säger organisationen.

TT

Publicerad: 2003-09-11

Nästa inlägg var detta (Internet 11):

Patetiskt...

"Ett angrepp mot demokratin"

så när ska muslimer börja upphöja sharia och sluta försöka göra kuffar glada och nöjda hela tiden? Det bästa de muslimska organisationerna kunde ha gjort var att beklaga hennes död och hoppas att den som gjorde det fångades...varför babbla om demokrati och integration?

Jag tycker inte det är nödvändigt att gå in på specifika grupperingar inom islam, men vill nämna det att muslimer, lika mycket som andra människor, är "barn av sin tid". Muslimer interagerar lika mycket som andra med omvärlden och snappar upp idéer och attityder. Många strömningar som kan ses idag ibland muslimer är lättast förstådda i ett postkolonialt, postmodernistiskt perspektiv. Västeuropa och USA betraktas med en oerhörd skepsis, med all rätt, för det koloniala arvet. Och i USAs fall, för landets nuvarande utrikespolitik. Kolonialismen byggde inte en grund för demokrati i de delar av världen som koloniserades, i stället tömde den länderna på resurser och lämnade ofta kvar ett elitstyrt, utarmat samhälle som endast på ett kosmetiskt plan var demokratiskt.

Vi kan också fundera på om våra västerländska samhällen är riktiga demokratier. I USA har fortfarande inte människor som tidigare dömts till fängelsestraff rätt att rösta i demokratiska val i flera av landets delstater. Den rätten har förverkats i och med fängelsestraffet. I 48 av USAs 50 stater förlorar fångar rösträtten så länge de sitter i fängelse. I 42 stater får de inte heller rösta om de är villkorligt frigivna. Och i 10 stater får den som en gång suttit i fängelse aldrig mer rösta under sin livstid. Resultatet av dessa lagar är att det idag finns fyra miljoner amerikaner som inte får rösta, därför att de sitter, eller någon gång har suttit i fängelse. Av dessa är 1,8 miljoner svarta (Internet 12). Hur ser det då ut i Sverige? Har vi religionsfrihet? Är alla lika inför lagen? Den svenska kungen kan inte ställas inför rätta för begångna brott. Enligt successionsordningen, en av landets grundlagar, ska den svenska monarken och hans familj även vara kristna (Internet 13). Vilket i sin mest absurda mening innebär att monarken kan begå mord utan rättslig påföljd, däremot kan han inte konvertera till islam, då mister han sitt arbete. Vi ska också ha i minnet att den svenska kvinnan först 1921 fick rösträtt, vilket innebär att vi har haft vår form av demokrati i endast 83 år. Har vi i Sverige etniska grupper som står svagare än svensken? Vi kan ju se vilken

ställning samerna har i samhället. Det är först nyligen som de fick sametinget, d.v.s. en form av egen riksdag, men fortfarande är de marginaliserade gentemot svensken.

Men är då islam och demokrati två helt oförenliga begrepp? Nej, så är inte fallet, det finns enligt Karlsson (1994) fyra olika sätt att tolka islams politiska budskap. Den första benämns som sekulär uppfattning vilket innebär att religionen är den enskilde individens privatsak. Sett från det perspektivet ska alla lagar stiftas av parlamentet och religiösa lagar skall inte användas i samhället. Religionen uppfattas inte som en del av maktens ideologi, utan stat och makt ska skiljas åt.

Det andra synsättet är det modernistiska, vilket innebär att samhället och medborgarna ska inspireras av religionen och att islams normer skall användas som inspiration och vägledning. Men det modernistiska synsättet innebär att begreppet nytolkning är av centrala betydelser i skrifterna. Modernisterna hävdar att islams källor, d.v.s. *Koranen*, haditherna och fatwa, bör omtolkas och anpassas för att bättre kunna stämma överens med de samhällen, normer och värderingar som finns idag. Modernisterna anser att islams reglerande syn på allmosor, d.v.s. att skänka 2,5 % av sin inkomst (Stenberg 1999 s 43), är ett starkt bevis för att islam vill skapa ett välfärdssamhälle.

Det tredje synsättet benämns traditionalism och innebär att alla svar hämtas från *Koranen*, dessutom gäller att de tolkningar som gjorts i koranskolorna gäller utan att beakta de förändringar som gjorts i samhället sedan Muhammads tid. För en traditionalist skall det skrivna ordet från *Koranen*, haditherna och eventuella fatwas åtlydas. Karlsson (1994) skriver:

Koranen ersätter alla politiska skrifter från deklarationen som mänskliga rättigheter till "Das Kapital". Det är bara att tillämpa den.

Man skulle kunna säga att det tidigare talibanska styret i Afghanistan bar vissa drag av traditionalism, synen var att så länge som regimen styrde efter islamsk lag så var den också legitim. Inom det traditionalistiska synsättet tillhör högsta makten Allah, vilket blir den enda lagstiftaren. Sett från den synvinkeln har människan bara förtroendeuppdrag från Allah. Allahs befallningar såsom de återges i *Koranen* och profetens föreskrifter skall gälla för alla. På det sättet säkerställer islam rättvisa och räddar staten och folkets öden från att styras av nycker och kortsiktiga beslut från lagstiftarna.

Den fjärde uppfattningen om islams politiska uppfattning benämns som fundamentalism, i massmedia ofta förväxlad med traditionalism. Rörelsens målsättning är att skapa en fungerande stat med modern teknik, de vill dock integrera islam i det moderna samhället. För en fundamentalistisk syn på samhället ingår att gå till grunden för religionen, till de skriftliga källorna för att hitta olika sätt att handla och ta ställning till frågor man möter. Samhället är en del av religionen och islams lagar gäller. Iran är ett samhälle som kännetecknas av fundamentalism. Av de olika synsätten på islams politiska budskap kan man lätt inse att både muslimska fundamentalister samt traditionalister motsätter sig varje form av parlamentarisk demokrati. Men man ska givetvis förstå att många muslimska intellektuella och modernister försöker förena *Koranens* budskap med demokratiska värderingar som passar in i de samhällen som finns idag (Karlsson 1994). Islam kan således omstöpas till att passa de behov och de samhällen där islam existerar, vilket torde vara på de flest ställen på jordens yta. Enligt det sekulära synsättet och det

modernistiska är den islamiska lagen "sharia" inget regelverk med exakt fasta linjer, utan en anpassning kan ske efter nya normer och samhällsaspekter. De flesta muslimer i Sverige torde delta aktivt i de demokratiska processer som pågår i samhället. Svanberg & Westerlund (1999) påpekar att inför riksdagsvalet 1998 så utkom den muslimska tidskriften *Salaam* med ett specialnummer där de riktade ett öppet brev till från den politiska kommittén inom SMR (Sveriges Muslimska Råd) till de politiska partierna där de tog upp problemen med motstånd mot moskébyggnation samt behoven av dispens för slakt genom skäktning. Även frågor som berörde integrationspolitik, religionens roll i samhället samt hur man kan motverka fördomar och segregation tog upp i brevet. Tidskriften betonade att det var "muslimernas plikt att delta i politiken". Utan engagemang, det må vara religiöst eller socialt, så faller tanken om ett bredare samhällsdeltagande. Ett samhälle baserat på eremiter är inget samhälle.

Konvertit, att förklara sig är två håll

En kvinnlig konvertit besvarade mitt inlägg på www.muslimnet.net/forum/:

Det är inte lätt att leva som svensk muslimsk kvinna alla gånger, man blir som sagt ifrågasatt ganska ofta, speciellt i dessa dagar när så mycket negativt händer i världen, många har svårt att förstå att man självmant väljer en religion som i deras tycke baseras på terror och dödande (Internet 4).

Kvinnan skriver "en religion som i deras tycke baseras på terror och dödande". Det är ofta den bild som massmedia har förmedlat om islam och muslimer. Att det är en religion som ofta förknippas med kusunäktenskap, könsstympning, sjal, burka, hustrumisshandel, misstro mot allt icke muslimsk samt att muslimen genom ett heligt krig vill attackera större delen av västvärlden. Det är återigen medias bild av *de andra* som dyker upp och pånyttföder fördomar om dessa som är annorlunda. Att islam, i likhet med de flesta andra religioner, kan hänge sig till obevekligt våld och samtidigt till den främsta formen av humanism torde vara klart belagt. Men att konvertera till islam innebär inte med automatik att individen vill tillskansa sig världsherravälde genom terrorism. Det innebär att individen har funnit förklaringsmodeller i den valda religionen som tilltalar henne.

En annan konvertit besvarade mitt inlägg på www.sindbad.se och skriver:

Att vi muslimer måste förklara oss i de flesta lägen är mycket riktigt. Sedan kan jag också säga att jag som konvertit känner att jag kanske måste förklara mig i än fler lägen. Bland muslimer så behöver en muslim oftast inte förklara sig, medan jag känner att även där måste jag förklara mig, tyvärr. Sedan om vi talar lite om kvinnan och det faktum att många ser oss muslimska kvinnor som förtryckta så är det i sig ett starkt förtryck anser jag. Att ständigt behöva förklara och försvara mitt val av kläder (sjalen m.m.) och att hela tiden, om inte direkt så indirekt, förklara mig i mitt sätt att vara, handla och tala...(Internet 14).

Då islam inte har funnits mer än drygt femtio år i Sverige i organiserad form kan det mycket väl vara så att konvertiter, tillsammans med den första generation infödda svenska muslimer, är med och formar svensk islam. Ett problem som jag har sett ventileras på diskussionsforumen är just att dessa konvertiter måste förklaras sig för omgivningen. Medias bild av muslimer är inte alltid

rättvisande, det är ofta så att media speglar en bild av muslimer som de flesta muslimer inte känner igen sig i.

Medias bild av islam och dess utövare

Hur framställs muslimer i media i dagens Sverige, och har bilden alltid varit på det sättet? Mot slutet av 1970-talet började västvärlden förstå att Shahen av Iran inte hade folkligt stöd, upprepade studentrevolter i Iran gav uttryck för ett brett missnöje med det rådande styrelseskicket. Shahen av Iran var despot och avskydd av stora delar av folket. Framförallt studenternas revolter gjorde att Shahen till slut i februari 1979 flydde landet och in på arenan kom den sedan länge landsflyktige Ayatollah Khomeini. Khomeini var shiamuslimernas (den dominerande muslimska inriktningen i Iran) religiöse överhuvud och västvärden beskrev Khomeini som en för Iran räddande ängel. Jag själv minns maktövertagandet i Iran och hur positivt Khomeini framställdes i media i Sverige, och det var samtidigt i det skedet vi uppmärksammades på islam som politiskt system. Khomeini, och islam, förklarades i media i väldigt positiva ordalag, Dagens Nyheter gick så lång att de beskrev Khomeini som en iransk Per Albin Hansson, redo att bygga folkhemmet (Karlsson 1994). Dessutom gav DN läsarna budskapet att *Koranen* i själva verket var en arabisk version av socialdemokraternas partiprogram. Vänster Partiet Kommunisterna, influerade av den karismatiska f.d. partiledaren CH Hermanson, gick ytterligare några steg i sin hyllning av Khomeini. I en session i riksdagen förklarade en representant för VPK att Khomeini i själva verket var en sann "hermannsonit" (Ibid). Detta resonemang var ganska vanligt i 1970-talets Sverige och den revolutionsromantik som också influerade den offentliga debatten i landet. En revolution förväntades med automatik förvandla en diktatur till ett idealsamhälle där befolkningen skulle kunna leva i lugn och ro. Den politik som växte fram i Iran efter Shahens fall är likalydande med begreppet politisk islam. Med det menas att islam uppfattas som ett socialt, politiskt och ekonomiskt system, en ideologi baserad på islams grundpelare. Islamisk politik syftar således på de politiska åtgärder som motiverats utifrån islam och den muslimska samhörigheten (Hjärpe 1983).

Bilden av islam och muslimerna förmörkades dock efter den fjärde november 1979 (Ibid) då studenterna i Teheran tog sig in på amerikanska ambassadens område och helt sonika ockuperade ambassaden och tog personalen som gisslan. Studenterna, och deras ockupation av amerikanska ambassaden, hyllades av Khomeini och prästerskapet som styrde den nyutnämnda Islamiska Republiken av Iran. Bilden av islam som en intolerant religion började spridas via media. Det var inte ovanligt med beskrivningar av handamputation, offentliga hängningar och stening till döds, och detta skedde i enlighet med Sharia-lagstiftningen, den islamiska lagen. Ockupationen upphörde efter ett år, men medias beskrivning av bestialiska dåd genomförda i islams namn har fortsatt att förmedlas år efter år. Terrordåden i USA den 11 september 2001 gjorde inte saken bättre, benämningen muslim blev nästan synonymt med ordet terrorist.

På Aftonbladets internetupplaga (Internet 15) kunde man den 26 november 2004 läsa om en man som tvingade dottern att bära slöja. Artikeln fortsätter med "han skall även ha hotat att halshugga henne", för att därefter avslutas med att förklara att mannen är "troende muslim". Detta är inget ovanligt vad det gäller nyhetsrapportering om muslimer och vad dessa kan tänkas utföra för bestialiska dåd. Aftonbladet tar i artikeln *Ett muslimskt spöke för Europa* (Aftonbladet 17/12 2004 s 16) upp att Turkiets ambition om ett fullvärdigt medlemskap i Europeiska Unionen splittrar ledarna inom EU. Det anses att Turkiet är för stort, för fattigt och "alldeles för muslimskt". Artikeln redogör att Recept Erdogan, Turkiets premiärminister, är troende muslim

och att i det huvudsakliga kristna EU så "betraktas muslimerna av många som främmande och skrämmande fåglar". Det är bilder av denna karaktär som upprepade gånger målas upp då muslimer förs på tal i massmedia. Media tar sällan upp att USAs president George W Bush är djupt troende kristen samt att han under sin tid som guvernör i Texas var känd för att neka dödsdömda fångar benådning eller omvandling av dödsstraffet till fängelsestraff. Det vore absurt att skriva artiklar i pressen om kopplingen mellan kristendom och viljan att avrätta de egna medborgarna, vilket Bush signalerade som guvernör (Internet 16). Däremot kan vi ofta finna artiklar i media om muslimernas farlighet, och att dessa skrämmer Europas invånare.

Muslimernas plats i rummet

På muslimernas diskussionsforum www.muslimnet.net/forum/ lade jag in ett inlägg ett öppet forum med ärendemening "Muslimernas plats i rummet" och ställde där frågan: Hur stort rum kan man som muslim ta sig i Sverige idag? Jag fick ett par intressanta svar direkt i forumet, men två personer valde att föra en diskussion via min hemliga meddelandepostlåda. Jag har funderat om det är relevant att ta med så stora blockcitat i uppsatsen, men valt att ta med så mycket då detta inte ligger exponerat för forumets besökare. Jag har tittat på användarprofilen för personen som gjorde nedanstående inlägg och det visade sig att personen hade från den 17 februari 2004 fram till den 22 december 2004 lagt in 1483 inlägg. Många av dessa inlägg hyllade den iranska revolutionen och förespråkade liknande statskick i Sverige, dessutom påpekade användaren i sina inlägg vilken negativ bild som media målade upp om muslimer. Den omständigheten att användaren svarade genom min hemliga meddelarpöstlåda tyder på att det finns disciplineringsystem och bortstöttningsmekanismer inom gruppen av internetanvändande muslimer som deltar på dessa forum. Inlägget beskriver ämnets känslighet:

Alltså det är saker man inte vill prata öppet om så jag hoppas att du har förståelse för att jag svarar här. Men jag känner att mycket av det som sker i vår omvärld påverkar synen på mig som människa, p.g.a. att jag är muslim. Jag menar, när en jude/kristen begår ett brott då tittar samhället/media på honom som person, men när en muslim begår brott då pekar alla fingrar på religionen islam. Varför den skillnaden? Sedan så måste jag förklara mycket extra p.g.a. att jag är muslim, exempelvis varför jag har den åsikten, o.s.v. Jag får ibland höra att jag är en religiös tok och kommentarer som på sätt och vis känns jobbiga att ta. Alltså ofta när jag säger mina åsikter så påpekas det att jag är muslim, medan när någon annan (möjligtvis kommunist) eller något annat så behövs det inte att någon påpekar att den personen är si eller så. När folk ser skägget jag har så får man konstiga blickar, men när en jude t. ex. har sitt skägg så är det ingen som reagerar. När en muslimsk kvinna har slöja så tar alla för givet att det är männen som tvingar henne och att hon är förtryckt att de måste rädda henne ur det förtrycket, men har de ens frågat kvinnan om saken själv? Det är snarare de som förtrycker henne genom att måla upp den bilden av henne p.g.a. deras fördomar mot islam och deras okunskap om islam.

Jag besvarade han inlägg och förklarade att begreppet "muslimernas plats i rummet" som var tänkt som uppsatsens rubrik, troligtvis skulle ändras till "cyberislam", för internet används oerhört flitigt av yngre muslimer i Sverige. Det vittnar den mängd inlägg om som finns på diskussionsforum, samt att det finns en mängd muslimska hemsidor. Under arbetet med uppsatsen gjorde jag en sökning på internet med hjälp av sökmotorerna Altavista och Google

(Internet 17) där sökning på ordet "muslim" gav mer än 50 000 000 (50 miljoner) träffar hos vardera sökmotorn. Han besvarade frågan om internet är det offentliga rum som han och andra muslimer kan känna sig hemma i med meddelandet:

Det blir så tyvärr, när vi inte får plats av samhället eller media, så får vi lösa det själva. Ett ex är att vi skickade in en artikel som en vän till mig skrev om islam och slöjförbudet (Du kan finna det på detta forum) och han skickade den till 8 svenska tidningar, endast tre gav negativa svar. Resten struntade i att svara...

Då personen ifråga var villig att föra en dialog, vilket ingen annan muslim varit villig till under uppsatsens framskridande, passade jag på att föra upp frågan om han ansåg att media visar en klar och ärlig bild av muslimer. Eller om han uppfattade att media hjälper till att cementera en stereotyp av muslimen som farlig och konstig. Han svarade:

Jag säga att muslimer inte alls får en rättvis plats i svenska samhället, mycket beroende på världsbilden utanför. Jag tror världsläget påverkar mycket vad det är för bild vi får se av muslimer. Jag skulle snarare säga att stereotypen stärks av media för varje dag som går. Liksom ta fallet med en fader som häromveckan var med i aftonbladet för att han hade hotat sin dotter till döden om hon inte bar slöja, sedan betecknar aftonbladet honom som "strikt troende muslim". Detta stämmer inte eftersom man inte kan finna stöd för att fadern får hota dottern till livet bara för att hon vägrar bära slöja, men bemödar sig svensk media med att kolla upp vad islam säger om det? Nej!

Under tre månader har jag varit i kontakt med olika islamiska kulturföreningar i södra och västra Sverige utan att dessa kunnat förmedla informanter. I takt med att tiden har gått så har jag ställt mig frågan om det kan finnas ett disciplineringsystem bland muslimer som försvårar kontakt med svenskar. Om det finns ett disciplineringsystem så finns det också bortstöttningsmekanismer inom gruppen om någon skulle odla kontakter utanför gruppen. Det faktum att ingen muslim ville delta i intervju tyder på ett disciplineringsystem mellan muslimer mot svenskar:

Jag känner igen den disciplinering som du pratar om från muslimer gentemot svenskar. De jag umgås med jobbar tillsammans med mig på att försöka visa svensken att islam inte är som den visas i media, men visst tycker jag att svensken (precis som många andra) faller lätt för saker och ting som denne ser och hör. Vi försöker alltid uppmana unga muslimer som vi kommer i kontakt med att integrera sig i svenska samhället, att ta och lära sig saker från svenska samhället, men samtidigt förkasta saker som inte överensstämmer med islam, exempelvis alkoholen.

Imam Ali säger ju:

"Antingen är du min broder inom islam, eller min broder inom mänskligheten"

Så bara för att svensken inte är muslim så ser inte jag ner på denne, utan försöker kompromissa angående min ställning i samhället. Men tyvärr i nuläget kan inte vi muslimer avancera i det västerländska samhället, vi behöver ju hela tiden försvara

oss mot den orättvisa och felaktiga bilden av oss som finns i media. Därför är det långt kvar till den dagen då vi kan börja avancera i samhället och jobba för muslimska rättigheter i svenska samhället på ett demokratiskt val.

Signaturen "Den rätta vägen" svarar i forumet på www.muslimnet.net/forum/ (Internet 4):

Jag kan svara dig ur min synvinkel och mina upplevelser. Jag är född svensk, jag är kvinna, jag har ursvenska föräldrar och jag är konverterad muslim. Jag tror att man tar sig det rum man är stark nog att göra, har man ett bra självförtroende och inte ser sig som något underlägset i samhället bara för att man är muslim då kan man nog ta ett stort rum, men går man omkring och bara "flyter på ytan" då blir det nog automatisk ett litet utrymme man väljer. Jag anser att jag har ansvar för mitt liv, jag har ansvar för att jag skapar mig det liv jag vill ha. Jag kan inte sätta mig ner och säga att jag får inget utrymme, det är så synd om mig, bara för att jag har en tygbit på huvudet ska inte detta få stoppa mig från att ta plats i rummet.

Jag tror att man själv sänder ut signaler. Antingen är man osäker och blir behandlad efter det, eller också så visar man säkerhet från första stund och då blir man behandlad efter det, så är min erfarenhet. Visst blir jag ifrågasatt, inte bara två gånger utan många gånger, jag får ständigt och jämt förklara mig, varför jag som svensk har blivit muslim, varför jag som svensk klär på mig annorlunda kläder, man ifrågasätter allt. Hur kan jag som svensk acceptera att välja en religion som är kvinnoförtryckande, det är för övrigt en favoritfråga hos många. Många tror ju att jag träffade en arab som gjorde att jag blev muslim, vilket inte stämmer, jag blev muslim av mig själv så att säga, eftersom jag var "vuxen" så trodde ju många att jag blivit "tokig" detta var ju reaktionen hos många både inom min egen familj och utanför hos allmänheten. Det var svårt den första tiden att kunna ta sig "space" men man insåg ju ganska snart att här gäller det att sätta på sig dom tunga skorna. Jag har lärt mig under alla år jag varit muslim att ta plats i rummet, skulle jag inte det så "försvinner" jag till ingenting till slut och det vägrar jag.

Kvinnan återvände till forumet dagen efter det första inlägget och förtydligade:

Eftersom jag tycker att detta ämne är intressant och får mig att tänka till så skulle jag vilja tillägga en sak när det gäller att ta plats i ett rum. Ett av det viktigaste val du gör dagligen är hur du presenterar och definierar dig själv för andra människor. Alla har vi vårt sätt att vara i världen. Var och en har ett uttryck, var och en har en attityd, var och en har en specifik roll och hållning som vi väljer när vi har med andra att göra. Vissa kallar det för personlighet, andra kallar det för "sin stil" eller sitt sätt. Det är särskilt viktigt att man är uppmärksam på detta, för när du möter andra människor på ett visst sätt är det benägna att svara på ett sätt som relaterar till ditt. Det betyder att du varje dag, när du gör de här och hundratals andra val, bidrar till din egen upplevelse och erfarenhet av omgivningen. Det här valen avgör hur omgivningen i sin tur reagerar på dig. Ömsesidighetsprincipen säger helt enkelt att "man får tillbaka vad man ger". Sättet, stilen och nivån du använder i mötet med människor avgör hur de kommer att svara och vara mot dig.

Med detta menar jag att man i mångt och mycket avgör själv och på vilket sätt man tar plats i rummet.

Jag vill återknyta till det resonemang Ralf Dahrendorf för (Internet 9), och som redovisas under rubriken ”*Gettofiering av förorten*”, där han tar upp att våra ansträngningar bör inriktas ”på skapandet av ett offentligt rum till vilket alla bidrar och alla är en del av”. Att döma av detta resonemang har vi en del att jobba vidare på i det postmoderna svenska samhället innan alla medborgare kan delta i det offentliga rummet. Det vittnar om inte annat ovanstående inlägg i debattforum om. Dahrendorf menar också att deltagandet i ett växande offentligt rum samtidigt är en grundläggande tillförsäkran om frihet för samhällets samtliga medborgare. Det som foruminläggen tyder på är att det finns en etnisk grupp, muslimer, som inte på alla plan deltar i samhället och den allmänna debatten, vilket naturligtvis är bekymmersamt ur demokratisk och social synvinkel. Om muslimerna marginaliseras i samhället tar vi avstånd från ett grundläggande mångkulturellt krav, d.v.s. erkännandet av olika kulturers lika värde. Förutom att respektera människor som jämlikar måste vi också skapa möjlighet att ge var och en av oss samma rättigheter som alla andra medborgare.

Murens fall, någon annan är annorlunda

Zbigniew Brzezinski, f.d. nationell säkerhetsrådgivare åt USAs president Carter 1977-81, skriver i sin bok *Out of Control: Global Turmoil on the Eve of the Twenty-First Century* (1993) att världen efter kalla kriget är en värld bortom kontroll. Brzezinski menar att maktförhållandena i världen var ganska enkla att förklara så länge det fanns en mur mellan det kommunistiska öst och det kapitalistiska väst. Under det kalla krigets era var det tydligt att befolkningen i kommuniststaterna var att betrakta som *de andra*, och följaktligen laddade med annorlundahet. Har murens fall inneburit att väst letat efter någon annan grupp att benämna som *de andra*? Hur ser vi på vår makt i väst? Det kanske är så att vi anser att antingen styrs världen av väst eller också får världen skydda sig mot den oönskade världen. Stefan Jonsson, kritiker och redaktör på Dagens Nyheter, skriver i *Världens centrum* (2001 s 121).

Västerlänningen tror sig skildra världen kallt och sakligt, men det egna perspektivet producerar i själva verket den värld han eller hon tror sig beskriva neutralt. Det är som historien om den franske författaren Maupassant, som alltid önskade inta sin lunch vid Eiffeltornet därför att det var den enda plats i hela Paris där han slapp se byggnadsverket. Där kunde han sitta i världens centrum och se med ögonen hos en som befinner sig i världens centrum, men utan att behöva bli påmind om att hans blick styrdes av det faktum att han hörde hemma i centrum.

Vilka hör då hemma i centrum i Sverige? Ett inlägg som kom till min fråga om ”muslimernas plats i rummet” på www.sindbad.se lyder så här:

Ute i samhället har vi muslimer inte varit jättesynliga förutom i vissa frågor. Detta för att man har placerat ”de annorlunda” (invandrare, muslimer) ute i förorterna, långt bort från stadens kärna där saker o ting händer, och där kontakter binds! (Det är väl lite som getto där judarna var utdrivna till i mitten av 1900-talet). Fast idag så sker det under andra former, t.ex. (inofficiella) diskriminering på bostadsmarknaden (Internet 14).

Grupptillhörigheten, i detta fall muslim, förutsätts vara determinerande och anses vara avgörande för hur en människa tycker och tänker. Därför kan det vara lätt att placera etniska grupper på samma geografiska plats, i det här fallet våra förorter. Ofta är det dock negativa eller exotiska egenskaper som tas fram i bilden av *de andra*. Man bortser samtidigt från det faktum att varje individ faktiskt har en mängd olika grupptillhörigheter. Dessutom bortser man från det faktum att olikheterna inom en grupp kan vara mycket stora.

Generalernas Turkiet, muren mot islam

Militärkuppen i Turkiet den 12 september 1980 syftade bland annat till att säkerställa att samhället fortsatte sin väg mot att bli sekulariserat och inte utvecklades mot den typ av islamisering som hade inträffat i grannlandet Iran året innan (Hjärpe 1983). Kuppen följdes därefter av en mängd rättegångar mot politiker och islamister som ville införa Sharia lagstiftning i Turkiet och skapa ett islamistiskt samhälle. I Turkiets konstitution, från 1982, återfinns begreppet *sekulär* som en nyckelterm genomgående i konstitutionen, detta som motsats till begreppet *teokratisk* vilket i denna tidsperiod kunde uppfattas som statsidealet för islamisterna i landet. Teokrati är den styrelseform där den maktavande härleder sin makt direkt från gud.

Som jag beskrev i tidigare avsnitt så har synen på *de andra* förändrats efter murens fall och upplösandet av Sovjetunionens maktsfär. Det kan vara så att den hotbild som nu förmedlas via massmedia gör gällande att det är islam, och islamister, som är det verkliga hotet mot Europas befolkning. Detta innebär att det sekulära Turkiet med sin avdramatiserade euro-islam bildar den nya järnridån mot islams källor i Mellanöstern, där framför allt Iran framstår som huvudkälla till ett nytt kallt krig. Men denna gång med religionen som uttrycklig skiljelinje. Det är ändå i Iran som politisk islam har utvecklats längst (Karlsson 1994).

Dagens gettofiering av muslimerna i Europa kan vara grogrund för växande utanförskap och framväxten av islamisk isolationism, fundamentalism och revanschism i europeiska samhällen. Genom att släppa in det sekulariserade Turkiet i Europa skapas en ny förebild för moderna muslimer. Samtidigt blir Turkiet Europas nya utpost mot den oroliga delen av Mellanöstern som utgörs av ayatollornas Iran och det splittrade Irak efter Saddam Husseins fall. Här vill jag återknyta till postkolonial teoribildning och peka på att det är den som har problemformuleringsprivilegiet som definierar vad som är bra eller dåligt. Européerna laddar *de andra*, d.v.s. de bortom Turkiet, med annorlundahet. Men även turkarna laddas med annorlundahet i de tidningsartiklar som jag tagit del av inför denna uppsats. I artiklarna växer det fram en annorlundahet som är baserad på religionen, d.v.s. islam och att detta skulle kunna äventyra samarbetet bland EUs medlemsstater. Men jag vill poängtera att det muslimska inflytandet redan finns i Europa, och det är i framväxten av det nya Europa de bästa förutsättningarna finns för en modernisering av islam. Alternativet, att helt överlåta islams framtid till arabvärlden, vore mycket farligare då dessa länder saknar demokratiska eller sekulära traditioner.

Slutdiskussion

Framtiden skapas här och nu, dessutom skapas den av oss alla. Med denna uppsats vill jag belysa hur stor del av det offentliga rummet som muslimer kan ta sig i Sverige. Genom media förmedlas

ofta en bild av muslimer som de själva inte känner igen, det vittnar inläggen på deras diskussionsforum på internet om. Det är en oroväckande utveckling som media lånar ut sig till. Om man går tillbaka några år i tiden så var det inte ovanligt att skiljelinjen mellan stadens kärna och dess förorter gick vid hudfärg eller hårfärg. Idag är det inte ovanligt att media benämner vissa förorter som muslimska förorter, vilket innebär att skiljelinjen har förändrats till att idag bestå av en religiös skiljelinje. Bilden som media målar upp om en gettofiering av förorten är kanske inte helt sann, klart är dock att tron på ett mångkulturellt samhälle med delade normer inte fungerar i Sverige idag. Istället kan det vara så att vi ska bejaka och erkänna olika kulturers lika värde och existensberättigande. I våra förorter bor en mångfald av människor. Om media upprepade gånger betonar att ungdomar i dessa hemska förorter är predestinerade till kriminalitet, så kan detta mycket väl vara en bild som fungerar som självuppfyllande. Men vad är det som säger att ungdomar i våra förorter inte trivs där? Det som är viktigt för oss alla måste vara att vi känner trygghet och delaktighet i vår omgivning, och det kan lika väl fungera i förorten som i stadens kärna. Det finns också i den bild som media förmedlar en föreställning om att den som lever i ett segregerat område också lever isolerat. För många kan det vara precis tvärtom, de ingår i de nätverk som finns i området och som har de värderingar och normer som tilltalar dem.

Denna uppsats baseras till stora delar av inlägg och frågor på två muslimska diskussionsforum på internet, den är inte baserad på personliga intervjuer då ingen islamisk kulturförening kunde tänka sig att förmedla någon kontaktperson för intervju. Den omständigheten kan mycket väl tyda på att muslimer sluter sig samman. Det är inte ovanligt att grupper som kontinuerligt blir utsatta för exkludering och diskriminering sluter sig samman för att kunna försvara sig. Gruppen utvecklar en strategisk essentialism för att betona etnicitet eller religion för att därefter kunna ifrågasätta den rådande ordningen. Etnicitet är som bekant inte någonting som permanent tillhör en viss specifik gruppering, utan begreppet fungerar snarare som en aspekt av de i samhället omgivande sociala förhållanden. I medias bild av den farlige muslimen så skapas stereotyper, men man ska ha klart för sig att stereotyper kan konstrueras för att rättfärdiga privilegier eller en ojämlig tillgång till samhällets resurser. Men dessa stereotyper kan lika väl riktas mot makteliten som en viktig del i kampen för rättvisa och lika värde. Förtryckta minoriteter kan på så sätt utgå från majoritetsbefolkningens kategoriseringar och vända på dessa stereotyper för att kunna frigöra sig som individ och grupp. På så sätt synliggör muslimerna dem som har makten och problemformuleringsprivilegium i samhället, det är först när den som värjer sig mot den underordning som kategorisering medför som detta blir tydligt.

Jag har under arbetet med uppsatsen blivit uppmärksam på den enorma mängd inlägg som görs på de muslimska sidorna på internet. Att ”ta plats i rummet” är ett begrepp som måste omdefinieras allteftersom vi får tillgång till ny kommunikationsteknologi. I det avseendet spelar under alla omständigheter internet en viktig roll. På det sättet kan den etniska gruppen ta sig plats i ett rum som kanske inte är tillgängligt ur strikt fysisk synvinkel. En risk som blivit uppenbar är dock att människor riskerar att fastna i etniska eller religiösa nätverk istället för att bygga varaktiga och fruktsamma relationer in i det svenska samhället. Med det scenariot så ökar också riskerna att det uppträder religiösa entreprenörer som vill verka för att andra muslimer ska praktisera islam på ett rättroget och traditionellt sätt.

Källor och litteraturförteckning

Litteratur:

Barker, Chris (2003) *Cultural Studies, Theory and practice*, London/Thousand Oaks/New Dehli: Sage

Brzezinski, Zbigniew (1993) *Out of control: global turmoil on the eve of the twenty-first century*, New York: Scribner

Cornell, Peter, et al (1999) *Bildanalys*, Värnamo: Gidlunds bokförlag

Eriksen, Thomas H (1993) *Etnicitet och nationalism*, Nora: Nya Doxa

Fredrikson, George M (2003) *Rasism, En historisk översikt*, Lund: Historiska Media

Hjärpe, Jan (1983) *Politisk islam*, Stockholm: Skeab Förlag AB

Hjärpe, Jan (2003) *Tusen och en natt & den elfte september*, Stockholm: Bokförlaget Prisma

Jay, Martin (1993) *Downcast Eyes, The denigration of vision in twentieth-century french thought*, Berkeley: California University Press

Jonsson, Stefan (2001) *Världens centrum: En essä om globalisering*, Stockholm: Norstedts Förlag

Karlsson, Ingmar (1994) *Islam och Europa, samlevnad eller konfrontation*, Stockholm: Wahlström & Widstrand

Larsson, Göran (2002) *Virtuell religion. Globalisering och Internet*, Lund: Studentlitteratur

Närvänen, Anna-Lisa (1999) *När kvalitativa studier blir text*, Lund: Studentlitteratur

Putnam, Robert D (2001) *Den ensamme bowlaren. Den amerikanske medborgarandans upplösning och förnyelse*, Stockholm: SNS Förlag

Said, Edward (1993) *Orientalism*, Stockholm: Ordfront

Stenberg, Leif (1999) *Muslim i Sverige. Lära och liv*, Stockholm: Bilda Förlag

Svanberg, Ingvar & Westerlund, David (1999) *Blågul islam? Muslimer i Sverige*, Nora: Nya Doxa

Taylor, Charles, et al (1994) *Det mångkulturella samhället och erkännandets politik*, Göteborg: Daidalos

Zetterstéen, KV (1917) *Koranen*, Stockholm: Wahlström & Widstrand

Tidningsartiklar:

Göteborgs Posten, del 1 sidan 25, 27/11 2004

Aftonbladet, sidan 16 17/12 2004

Internet:

Internet 1 <http://www.sverigedemokraterna.se> 22/11 2004

Internet 2 <http://www.muslimer.net/forum/> Öppen diskussion – Stäng Sindbad inlagd 15/9 2004 jag besökte forumet 22/11 2004

Internet 3 <http://www.sindbad.se> Inbjudan till islam inlagd 4/12 2004 jag besökte forumet 8/12 2004

Internet 4 <http://www.muslimer.net/forum/viewtopic.php?t=3065> Öppen diskussion 27/11 2004

Internet 5 <http://www.islam-vaxjo.com> 22/11 2004

Internet 6 <http://hem.bredband.net/shaakh/Virtuell.htm> 15/12 2004

Internet 7 <http://home.swipnet.se/~w-67715/> 15/12 2004

Internet 8 <http://nyheter.idg.se/display.pl?ID=010809-MMM1> 15/12 2004

Internet 9 <http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=578&a=320756> 22/11 2004

Internet 10 <http://www.muslimer.net/forum/> Öppen diskussion inlagd 11/9 2003 13:47:49 jag besökte forumet den 22/11 2004

Internet 11 <http://www.muslimer.net/forum/> Öppen diskussion inlagd 11/9 2003 14:39:19 jag besökte forumet 22/11 2004

Internet 12 http://etc.se/arkivet/textarkiv/Dans_artiklar/dj_000413_friheten.html 22/11 2004

Internet 13 <http://www.petrus.se/nyheter/artikel.asp?ID=64774> 15/12 2004

Internet 14 <http://www.sindbad.se/phpBB2/viewtopic.php?t=2841> 23/11 2004

Internet 15 <http://www.aftonbladet.se/vss/nyheter/story/0,2789,565186,00.html> 26/11 2004

Internet 16 <http://www.svt.se/nyheter/2001/010113/usa.htm> 21/12 2004

Internet 17 <http://www.altavista.se> samt <http://www.google.se> 24/11 2004

<http://www.koranen.nu>

<http://www.islamguiden.com>

<http://www.islamiska.org>

<http://www.muslimer.net/forum/>

<http://www.muslimer.com>

<http://www.sindbad.se>

<http://www.svenskaislamiska.org>

<http://www.islam.se>

Framtiden skapas här och nu, dessutom skapas den av oss alla. Med denna uppsats vill jag belysa hur stor del av det offentliga rummet som muslimer kan ta sig i Sverige. Genom media förmedlas ofta en bild av muslimer som de själva inte känner igen, det vittnar inläggen på deras diskussionsforum på internet om. Det är en oroväckande utveckling som media lånar ut sig till. Om man går tillbaka några år i tiden så var det inte ovanligt att skiljelinjen mellan stadens kärna och dess förorter gick vid hudfärg eller hårfärg. Idag är det inte ovanligt att media benämner vissa förorter som muslimska förorter, vilket innebär att skiljelinjen har förändrats till att idag bestå av en religiös skiljelinje. Bilden som media målar upp om en gettoifiering av förorten är kanske inte helt sann, klart är dock att tron på ett mångkulturellt samhälle med delade normer inte fungerar i Sverige idag. Istället kan det vara så att vi ska bejaka och erkänna olika kulturers lika värde och existensberättigande. I våra förorter bor en mångfald av människor. Om media upprepande gånger betonar att ungdomar i dessa hemska förorter är predestinerade till kriminalitet, så kan detta mycket väl vara en bild som fungerar som självuppfyllande. Men vad är det som säger att ungdomar i våra förorter inte trivs där? Det som är viktigt för oss alla måste vara att vi känner trygghet och delaktighet i vår omgivning, och det kan lika väl fungera i förorten som i stadens kärna. Det finns också i den bild som media förmedlar en föreställning om att den som lever i ett segregerat område också lever isolerat. För många kan det vara precis tvärtom, de ingår i de nätverk som finns i området och som har de värderingar och normer som tilltalar dem.

Denna uppsats baseras till stora delar av inlägg och frågor på två muslimska diskussionsforum på internet, den är inte baserad på personliga intervjuer då ingen islamisk kulturförening kunde tänka sig att förmedla någon kontaktperson för intervju. Den omständigheten kan mycket väl tyda på att muslimer sluter sig samman. Det är inte ovanligt att grupper som kontinuerligt blir utsatta för exkludering och diskriminering sluter sig samman för att kunna försvara sig. Gruppen utvecklar en strategisk essentialism för att betona etnicitet eller religion för att därefter kunna ifrågasätta den rådande ordningen. Etnicitet är som bekant inte någonting som permanent tillhör en viss specifik gruppering, utan begreppet fungerar snarare som en aspekt av de i samhället omgivande sociala förhållanden. I medias bild av den farlige muslimen så skapas stereotyper, men man ska ha klart för sig att stereotyper kan konstrueras för att rättfärdiga privilegier eller en ojämlig tillgång till samhällets resurser. Men dessa stereotyper kan lika väl riktas mot makteliten som en viktig del i kampen för rättvisa och lika värde. Förtryckta minoriteter kan på så sätt utgå från majoritetsbefolkningens kategoriseringar och vända på dessa stereotyper för att kunna frigöra sig som individ och grupp. På så sätt synliggör muslimerna dem som har makten och problemformuleringsprivilegium i samhället, det är först när den som värjer sig mot den underordning som kategorisering medför som detta blir tydligt.

Jag har under arbetet med uppsatsen blivit uppmärksam på den enorma mängd inlägg som görs på de muslimska sidorna på internet. Att "ta plats i rummet" är ett begrepp som måste omdefinieras allteftersom vi får tillgång till ny kommunikationsteknologi. I det avseendet spelar under alla omständigheter internet en viktig roll. På det sättet kan den etniska gruppen ta sig plats i ett rum som kanske inte är tillgängligt ur strikt fysisk synvinkel. En risk som blivit uppenbar är dock att människor riskerar att fastna i etniska eller religiösa nätverk istället för att bygga varaktiga och fruktsamma relationer in i det svenska samhället. Med det scenariot så ökar också riskerna att det uppträder religiösa entreprenörer som vill verka för att andra muslimer ska praktisera islam på ett rättroget och traditionellt sätt.

Högskolan i Trollhättan / Uddevalla
Institutionen för Omvårdnad, hälsa och kultur
Box 1236
462 28 Vänersborg
Tel 0521 - 26 40 00 Fax 0521 – 26 40 99
www.htu.se